

Translaki-diskurssit Suomi24-korpusaineistossa

Kiia Hakkala

Maisterintutkielma

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden

laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Kii Hakkala	
Työn nimi Translaki-diskurssit Suomi24-korpusaineistossa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Huhtikuu 2021	Sivumäärä 44 + liitteet
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastelen korpusavusteisen diskurssintutkimuksen keinoin translaki-aiheeseen keskittyviä keskusteluja Suomi24-keskustelupalstalla. Tutkielmani tavoitteena onkin selvittää, minkälaisia diskursseja paljon yhteiskunnallista keskustelua herättäneeseen translakiin eli <i>lakiin transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta</i> liitetään. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: 1) Millaisia merkitseviä kollokaatteja translaki-sana saa Suomi24-aineistossa? 2) Minkälaisia translakiin liittyviä diskursseja foorumikeskusteluissa esiintyy?</p> <p>Tutkimusmenetelmänäni toimii korpusavusteinen kriittinen diskurssintutkimus. Olen toteuttanut korpusaineistoon perustuvan kollokaatioanalyysin, jonka pohjalta taas olen tarkastellut diskurssiprosodiaa sekä diskursseja aineistossani. Aineistoni pohjautuu vuosina 2001-2017 julkaistuihin keskustelufoorumiviesteihin, joissa keskustellaan translaista. Aineistoni keräämisessä olen käyttänyt Korp-työkalua.</p> <p>Aineistosta nousee esiin neljä diskurssia, jotka ovat muutosdiskurssi, lääketieteellinen diskurssi, politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi sekä arviointidiskurssi. Näiden diskurssien perusteella voidaan sanoa, että translaki liitetään foorumikeskusteluissa ennen kaikkea poliittiseen sekä lääketieteelliseen viitekehykseen. Näiden lisäksi keskustelusta on havaittavissa toisaalta halua muuttaa nykyistä translakia, ja toisaalta todistelua siitä, että translaki on tähän päivään tullessa jo muuttunut paremmaksi.</p>	
Asiasanat: translaki, diskurssi, korpus, kollokaatit, korpusavusteinen diskurssintutkimus	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVAAJAT

Kuvaaja 1. Semanttisen prosodian jakautuminen.	31
Kuvaaja 2. Diskurssiesiintymien jakautuminen.....	32

TAULUKOT

Taulukko 1. Myötäesiintymien jaottelu.	8
Taulukko 2. TRANSLAKI-noodin 30 merkitsevintä kollokaattia.....	24

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	5
	2.1 Korpuslingvistiikka.....	5
	2.2 Fraseologia.....	8
	2.3 Kollokaatio.....	9
	2.4 Diskurssintutkimus ja kriittinen diskurssintutkimus.....	11
	2.5 Korpuslingvistiikka ja diskurssianalyysi yhdessä.....	14
	2.6 Queer-lingvistiikka.....	16
3	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	19
	3.1 Suomi24-aineiston kuvaus.....	19
	3.2 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä.....	20
4	ANALYYSI.....	23
	4.1 Kollokaatioanalyysi.....	23
	4.2 Diskurssiprosodia.....	26
	4.3 Diskurssianalyysi.....	32
	4.3.1 Muutosdiskurssi.....	33
	4.3.2 Lääketieteellinen diskurssi.....	35
	4.3.3 Poliittikka ja lainsäädäntö -diskurssi.....	36
	4.3.4 Arviointidiskurssi.....	38
5	PÄÄTÄNTÖ.....	40

LIITTEET

1 JOHDANTO

Maisterintutkielmassani tarkastelen translaki-sanana kollokaatteja ja translakiin liittyviä diskursseja Suomi 24-korpusaineistossa. Tutkimuksessani selvitän, minkälaiset diskurssit hallitsevat translakia käsittelevissä foorumikeskusteluissa.

Suomen nykyinen laki Transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2002, tästä lähtien *translaki*) on astunut voimaan vuonna 2003. Tällä hetkellä laki vaatii sukupuolensa vahvistamista hakevalta henkilöltä lääketieteellistä selvitystä siitä, että hän kokee pysyvästi kuuluvansa eri sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa. Lisäksi henkilön tulee todistaa olevansa lisääntymiskyvytön. Sukupuoltaan ei myöskään voi lain mukaan vahvistaa, ellei ole täysi-ikäinen Suomen kansalainen tai Suomessa asuva henkilö. Tämä laki on saanut osakseen paljon kritiikkiä niin eri ihmisoikeusjärjestöiltä kuin ihmisoikeusvaltuutetultakin. Kritiikki on kohdistunut enimmäkseen lain lisääntymiskyvyttömyysvaatimukseen, josta EU:n ihmisoikeusvaltuutettu huomautti Suomea ensimmäisen kerran vuonna 2012.

Vuoden 2011 eduskuntavaalien alla ihmisoikeusjärjestö Seta julkaisi kampanjan, joka tarkoituksena oli tehdä translain uudistusvaatimuksia näkyväksi vaaleja varten. Tämän jälkeen translaki on ollut keskustelussa yhä vahvemmin. Lain uudistaminen kuitenkin pysähtyi hallituksen erimielisyyteen, ja lopulta Seta lanseerasi yhdessä sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavan Trasek ry:n kanssa Kuuluu kaikille -kampanjan. Järjestöt ovat vaatineet translain kokonaisuudistusta, jonka tavoitteena on muuttaa sukupuolen juridinen vahvistaminen omaan ilmoitukseen perustuvaksi (Seta ry).

Keskustelu on edelleen ajankohtainen. Translain uudistusta ei ole tämän tutkimuksen kirjoittamisen aikana tehty, vaikka vuonna 2019 julkaistuun Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu itsemääräämisoikeuteen perustuvan translain kokonaisuudistus.

Tähänkin uudistukseen on kohdistunut kritiikkiä erityisesti siksi, että se asettaa sukupuolimerkinnän muuttamiselle 18 vuoden ikärajan.

Tutkimusaiheeni on siis translaki-sanaan liittyvät diskurssit sekä kollokaatit Suomi24-korpusaineistossa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaisia merkitseviä kollokaatteja translaki-sana saa Suomi24-aineistossa?
- 2) Minkälaisia translakiin liittyviä diskursseja foorumikeskusteluissa esiintyy?

Transsukupuolinen henkilö kokee kuuluvansa eri sukupuoleen kuin siihen, joka hänelle on syntymässä määritelty. Usein merkinä tällaisesta ristiriidasta ilmenee sukupuolidysforiaa, joka tarkoittaa ahdistusta sellaisista kehollisista ominaisuuksista, jotka eivät vastaa henkilön sukupuolikokemusta. Tämä tulee ilmi tyypillisesti murrosiässä, kun kehossa tapahtuu muutoksia. Sukupuoliristiriidan voi kuitenkin havaita hyvin monenlaisessa elämäntilanteessa: jotkut lapset ja nuoret tuntevat dysforiaa jo varhain, kun taas osa havaitsee ristiriidan vasta aikuisiällä. (Trasek ry.)

Historian aikana transsukupuolisuus on nähty sairautena. Nykyään kuitenkin ajatellaan, että siinä missä transsukupuolisuutta itsessään ei voi eikä tarvitse hoitaa lääketieteen keinoin, sukupuolidysforiaa voidaan lievittää fyysisin keinoin. Vaikeimmillaan dysforia voi johtaa masennukseen ja itsemurhaan. Dysforian helpottamiseksi transsukupuolinen henkilö voi käydä läpi sukupuolenkorjausprosessin, johon sisältyy niin lääketieteellisiä kuin juridisiakin toimenpiteitä yksilön tarpeen mukaan. (Trasek ry.)

Suomessa sukupuolenkorjausprosessi on keskitetty kahteen yliopistolliseen sairaalaan, Tampereelle ja Helsinkiin. Jotta prosessin voi aloittaa, täytyy siis saada lääkärin lähete jommalle kummalle näistä sukupuoli-identiteetin tutkimuspoliklinikoista. Poliklinikalla käynnistetään diagnosointivaihe, jossa tutkittavan kuvaa omasta sukupuolestaan selvitetään. Diagnosointivaihe kestää noin kuudesta kuukaudesta vuoteen, ja sen aikana tutkittava tapaa sairaanhoitajaa, psykologia ja psykiatria sekä käy läpi erilaisia testejä. Prosessin lopuksi tutkittavalle annetaan IDC-10 -tautiluokituksen mukaan joko diagnoosi F64 transsukupuolisuus tai diagnoosi F64.8 muu sukupuoli-identiteetin häiriö. (Trasek ry.) Näistä jälkimmäinen, niin kutsuttu transgenderdiagnoosi F64.8 on ollut käytössä lyhyemmän ajan. Se annetaan niille, jotka eivät koe tarvitsevansa lääketieteellisiä toimenpiteitä mutta eivät myöskään tunne kuuluvansa kumpaankaan binäärisen sukupuolikäsityksen sukupuoleen (Tainio 2013: 21).

Diagnoosin myöntämisen jälkeen diagnosoidulla on mahdollisuus erilaisiin toimenpiteisiin, kuten nimen muuttamiseen, hormonihoitoon, ääniterapiaan tai rintojen

poistoon. Sen sijaan genitaalikirurgiaa ja sukupuolen juridista vahvistamista varten tarvitsee toisen poliklinikan psykiatrin mielipiteen. Jotta toisen psykiatrin vastaanotolle pääsee, pitää useimmiten odottaa yksi vuosi diagnoosin antamisesta. Tätä vuoden jaksoa kutsutaan toisinaan tosielämävaiheeksi. (Trasek ry.)

Transsukupuolisuuden tutkimus on viimeisimpien kahden vuosikymmenen aikana nostanut päätään queer-teorian piirissä ja rinnalla (ks. Stryker 2004, Kunzel 2014). Lääketieteen diskurssi on perinteisesti hallinnut transsukupuolisuuden tarkastelua, ja ristiriidattomasta sukupuoli-identiteetistä poikkeaminen on nähty ennen kaikkea lääketieteellisenä ongelmana (Tainio 2013: 20). Ennen vuotta 1992 Suomessa olikin julkaistu vain kaksi lääketieteellistä artikkelia aiheesta (Huuska 2010: 156). Transsukupuolisten aseman kannalta merkittävä julkaisu on ollut vuonna 1992 ilmestynyt tutkimustyö *Oikeus oman identiteetin mukaiseen elämään. Tutkimus transseksuaalien elämästä ja asemasta Suomessa* (Rastas 1992). Siitä huolimatta, että transsukupuolisia on hoidettu Suomessa esimerkiksi kastraation keinoin jo 1930-luvulla, lääketieteellisessä kirjallisuudessa sukupuolenkorjausprosessia ei ole käsitelty ennen 1950-lukua. Samalla heräsi pohdintaa siitä, mitä todella on sukupuoliristiriidan taustalla, ovatko syyt biologisia vai psykologisia, ja mikä on tähän paras hoitokeino. (Tainio 2013: 20.)

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kiinnostus on kohdistunut erityisesti siihen, millainen on transsukupuolisten asema yhteiskunnassa. Onkin tutkittu esimerkiksi transsukupuolisia koululaisina (Lehtonen 2009) ja työelämässä (Lehtonen & Mustola 2004).

Myös sukupuolen ilmaisua kielessä on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Yleisin näistä on varmasti identiteetin rakentamisen ja representaation konteksti (ks. esim. Eckert ym. 2013, Holmes ym. 2008). Transsukupuolisuutta tai translakia ei sen sijaan ole juurikaan tutkittu. Nina Järviö tarkastelee kuitenkin väitöskirjassaan *Polkuja suomalaiseen tasa-arvoon? Kansalaistoiminta, Tahdon2013 ja translaki* (2018) erilaisia kansalaistoiminnan keinoja, joilla näitä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevia poliittisia keskusteluja edistetään. Järviö toteaa tutkimuksessaan, että translaki ja siihen liittyvä debatti ovat olleet maailmanlaajuinen ilmiö 2010-luvulta lähtien. Järviö on tutkimuksessaan myös huomannut huomattavia eroja Tahdon2013-kampanjan ja translakityön välillä erityisesti niin, että tasa-arvoisen avioliittolain muutosta on lähestytty tasa-arvon näkökulmasta ja translain muutosta taas ihmisoikeuksiin vedoten. (Järviö 2018: 217–218.)

Oman tutkielmani teoreettismetodologinen pohja on ennen kaikkea korpuslingvistiikkaa ja kriittistä diskurssintutkimusta yhdistävässä kielentutkimuksessa. Kriittisen diskurssintutkimuksen keskiössä ovat yhteiskunnalliset ilmiöt ja rakenteet ja niiden

konstruoima kieli. Korpuslingvistiikassa taas tarkastellaan laajoja sähköisiä aineistoja usein kvantitatiivisin menetelmin. Diskurssintutkimusta ja korpuslingvistiikka yhdistävää kielentutkimusta on toteutettu 2000-luvulla vielä kohtalaisen vähän. Kuitenkin esimerkiksi Jantunen (2018) tarkastelee artikkelissaan Suomi24-keskustelupalstan homouteen ja heterouteen liittyviä diskursseja juuri korpusavusteisena diskurssintutkimuksena. Myös Lehto (2018) hyödyntää korpusavusteista diskurssintutkimusta väitöskirjassaan, joka tarkastelee japaninsuomalaisten kielipuhetta. Suomi24-aineistoa korpusavusteisen diskurssintutkimuksen keinoin ovat tarkastelleet myös Lehti, Luodonpää-Manni, Jantunen, Kyröläinen, Vesanto ja Laippala (2020) *Commenting on poverty online: A corpus-assisted study of the Suomi24-forum*.

Niin translaki tutkimusaiheena kuin korpusavusteinen diskurssintutkimus metodina ovat siis kuitenkin verrattain tuoreita ja vähän käsiteltyjä. Tästä syystä ja aiheeni yhteiskunnallisuuden takia näenkin, että tutkimukseni on relevantti ja tarpeellinen.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kannalta keskeisiä teoriasuuntauksia. Vaikka sovellan tutkimuksessani vahvimmin kriittistä diskurssintutkimusta ja korpusavusteista diskurssintutkimusta, olen tässä luvussa avannut korpuslingvistiikkaa sekä fraseologiaa ensin. Tämän valinnan olen tehnyt siitä syystä, että esittelen luvuissa 2.1–2.3 kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpusavusteisen diskurssintutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä. Lopuksi luvussa 2.5 esittelen queer-teorian sekä queer-lingvistiikan, jotka ovat keskeisiä teorioita tutkimukseni aiheen kannalta.

2.1 Korpuslingvistiikka

Korpuslingvistiikka voidaan määritellä yksinkertaisimmillaan tekstintutkimuksen aineistolähtöiseksi tutkimusalaksi, joka hyödyntää sähköisiä korpuksia kielen muodon tutkimuksessa (Partington ym. 2013: 5). Korpuslingvistiikka hyödyntää tutkimuksessa korpusdataa, joka tarkoittaa kokoelmaa olemassa olevaa kielenkäyttöä, joka on alun perin tarkoitettu johonkin muuhun kuin tutkimuskäyttöön (Lounela & Heikkinen 2012: 120). Korpuslingvistiikan keskiössä on se, miten kieli toimii. Korpuslingvistiikan metodeja voidaan käyttää kielitieteen kentällä hyvin laajasti, ja korpustutkimusta onkin toteutettu ajan saatossa hyvin paljon. (Mts. 12.) Korpuslingvistiikan suurimpana etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla on mahdollista tarkastella hyvin laajoja aineistoja (esim. Jantunen 2018: 6).

Ennen 1960-lukua korpuslingvistinen data on ollut suppeampaa kuin modernit, usein vähintään miljoonasanaiset korpuksset. Myös 1960-luvulla koostetut korpuksset ovat olleet

verrattain pieniä ja vaihtelevin menetelmin koostettuja (Lounela & Heikkinen 2012: 121, 124). Alun perin korpuslingvistiikan metodeja käytettiin käsin toteutettavissa tutkimuksissa, mikä oli tutkijan kannalta hyvin pitkällistä ja uuvuttavaa. Siispä vaikka korpuslingvistiikan historia ulottuukin aina 1800-luvulle saakka, tutkimukset ovat yleistyneet vasta noin 1980-luvulla. (Baker 2006: 2). Korpuslingvistiikan historia voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan: ensimmäinen osa 1960- ja 1970-luvuilla, toinen osa 1980- ja 1990-luvuilla ja kolmas 2000-luvulla. Näistä ensimmäisen osan aikana korpusdataa translitteroitiin elektroniseen muotoon hiljalleen, toisen osan aikana skannerit helpottivat työtä ja syntyi ensimmäisiä laajoja korpusaineistoja, ja kolmannen osan aikana internet on uudelleen mullistanut korpustutkimuksen mahdollisuudet. Nykypäivänä käsitteellä *korpus* viitataan usein nimenomaan sähköiseen tietokonekorpukseen (Lounela & Heikkinen 2012: 121, 125).

Korpuslingvistiikassa aineistot ovat autenttisia ja kielenkäyttäjien tuottamia. Korpustutkimuksessa aineisto voi koostua esimerkiksi kaunokirjallisuudesta (esim. Jantunen 2004), sanomalehtiartikkeleista (esim. Pirkola 2016) tai internet-keskusteluaineistoista (esim. Jantunen 2018). Tutkimusaineisto voi olla joko niin sanottu yleiskorpus, joka koostuu erilaisista lähteistä kerätyistä aineistoista, tai erikoiskorpus, jonka sisältö on rajattu esimerkiksi lähteen tai aihealueen mukaan. Korpuksen kokoaminen ja analysoiminen tuokin tutkimukseen haasteita, ja aineiston kerääminen ei aina ole helppo prosessi. (King 2009: 301–302.)

Korpusaineistojen lajeista yleisimpiin kuuluvat esimerkkikorpuks (*sample corpus*), referenssikorpuks (*reference corpus*) sekä erikoiskorpuks (*special corpora*). Esimerkkikorpus sisältää tietynlaista kieltä tietyltä ajanjaksolta. Sen sijaan referenssikorpus sisältää kielen piirteitä laajemmin: sen täytyy sisältää laaja määrä dataa, joka koostuu erilaisista kielen muodoista. Erikoiskorpukseen taas on kerätty sellaista tekstiä, jolla on esimerkiksi merkittävä kulttuurillinen asema. Tällainen teksti voi olla esimerkiksi jokin Shakespearen julkaisu. Korpusaineistoja voidaan myös vertailla keskenään. Tällöin on tärkeää, että vertailtavat korpuks (*sample corpus*) ovat samankokoisia ja samoin kriteerein kerättyjä. Vertailu voi kohdistua esimerkiksi aineistojen kielen muotoon, historiallisuuteen tai vaikkapa siihen, miten aineistoissa puhutaan jostakin valitusta aiheesta. (Lounela & Heikkinen 2012: 122.)

Toinen merkittävä korpusaineistoja toisistaan erottava tekijä on annotaatio. Korpusdataan voidaan lisätä joko kielellistä tai kielenulkoista tietoa tutkijan harkinnan mukaan. Yleinen annotaation muoto on niin sanottu *täggäys*, jossa aineistoon lisätään kieliopillista informaatiota. Annotaatiota voidaan toteuttaa monella eri tasolla, esimerkiksi morfologisesti, syntaktisesti, semanttisesti tai funktionaalisesti. Annotointi on kuitenkin hyvä

erottaa esimerkiksi lihavoitien, kursivoitien tai alleviivausten tekemisestä. (Lounela & Heikkinen 2012: 123.)

Korpuslingvistiikkaa kohdellaan usein ennen kaikkea metodina, ei niinkään teoriana. Muun muassa Leech (1992: 106) kuitenkin muistuttaa, että erityisesti sähköiset korpukset ovat avanneet uudenlaisen maailman kielentutkimukselle: teknologian avulla kyetään tarkastelemaan ja ymmärtämään laajoja tekstiaineistoja uudella tavalla. Vaikka pelkkää korpusaineistojen käyttöä ei voida pitää erillisenä teoriana, sen käyttö ja siihen suunnitellut tekniikat ovat muodostaneet metodologisen paradigman, eli mallin kielenkäytöstä. (Partington ym. 2013: 6–7.)

Korpuslingvistiikka voi ohjata kuitenkin myös teorianmuodostusta, ja tällöin voidaan puhua korpusvetoisesta tutkimuksesta (*corpus-driven research*) (Jantunen 2012: 361). Korpusdata tukee tutkimusta monella tavalla. Korpusaineisto tarjoaa ensinnäkin empiiristä ja laadullista tukea tutkimukselle, sillä se toimii samalla laajana esimerkkien kirjona. Lisäksi korpusdata antaa informaatiota erilaisten rakenteiden ja kielenaineisten frekvenssistä, ja sitä kautta auttaa muun muassa erilaisten tekstityyppien erojen kuvailua. Korpusaineisto myös tuottaa metadataa erilaisista kielenulkoisista ilmiöistä, joita voidaan käyttää muun muassa puhujaryhmien vertailussa. (Lounela & Heikkinen 2012: 126.)

Myös korpustutkimuksen sisällä on eroja siinä, kuinka vahvasti aineisto on tutkimuksessa läsnä. Korpustutkimus voikin olla aineisto-esimerkein tuettua (*corpus-illustrated*), aineistopohjaista (*corpus-based*) tai aineistovetoista (*corpus-driven*). Näistä ensimmäinen antaa vähiten painoarvoa aineistolle, ja viimeiseksi mainittu taas eniten. Myös aineistopohjaisessa tutkimuksessa aineiston laajaan analyysiin pyritään, mutta aineistovetoisessa tutkimuksessa data määrittää esimerkiksi tutkimushypoteesia ja teoriaa. (Jantunen 2009: 101–102.) Tässä tutkielmassa käytän aineistopohjaista lähestymistapaa, ja aineistoni toimiikin esimerkkipankin lisäksi laajan analyysin kohteena.

Korpuslingvistiikka on ennen kaikkea kvantitatiivista, ja sille tyypillistä onkin erilaisten frekvenssien ja tilastollisten merkitsevyyksien selvittäminen. Korpusaineistoihin perustuvaa tutkimusta voitaisiinkin paremmin kuvailla tilastolliseksi, sillä sen keskiössä ovat toistuvat ilmiöt. Toisin sanoen oleellista on erityisesti se, mikä vaikuttaa frekventiltä. Tyypillinen korpustutkimus saattaa esimerkiksi vertailla tiettyjen sanojen frekvenssiä aineistossa eri vuosien välillä. (Partington ym. 2013: 8–9.)

Vaikka kvantitatiivisuuden voidaan ajatella tuovan tutkimukseen luotettavuutta, on muistettava, että tutkijalla on suuri rooli esimerkiksi tutkimuskohteiden valinnassa ja rajauksessa. Korpustutkimusta ei siis voida pitää täysin tutkijan tulkinnoista vapaana. (Baker

2012: 255.) Myös esimerkiksi korpusaineiston kokoaminen ja valinta on tutkijan kokemuksen ja päätöksien varassa. Lisäksi tutkijan on päätettävä, mitä aineistosta etsitään. Aineiston automaattinen analyysi ei aina huomaa aineistosta sellaisia asioita, joihin tutkija saattaa kiinnittää huomiota. Tällaisia ovat esimerkiksi sanaleikit, metaforat ja kokeellinen kielenkäyttö. (Jantunen 2009: 107–108.)

2.2 Fraseologia

Kielellisiä myötäesiintymisiä tarkastellessa tärkeää on syntagmaattisuus eli se, kuinka yksiköt suhtautuvat toisiinsa. Toisaalta tärkeää on myös paradigmaattinen valinta eli se, millä tavalla tietyt sanat ja sananmuodot valikoituvat käyttöön. Sinclairin (1991: 109–110) mukaan kielenkäyttö onkin fraseologista, eli myötäesiintymisiin perustuvaa. Tämän havainnollistamiseksi kielenkäytön rakentuminen voidaan jakaa kahteen periaatteeseen: vapaan valinnan periaate ja idiomaattisen valinnan periaate. Näistä vapaan valinnan periaate pohjautuu ennen kaikkea kieliopillisiin normeihin ja säädöksiin, ja idiomaattinen valinta taas myötäesiintymien rakentamaan tietoon. (Mts. 109–110.)

Tyypillisin esimerkki myötäesiintymästä on kahden tai useamman sanan taipumus esiintyä yhdessä. Myötäesiintymissuhde voi kuitenkin olla myös esimerkiksi sanan ja kieliopillisen kategorian tai sanan ja semanttisen merkitysryhmän välillä. Myötäesiintymiä on jaoteltu tutkimuskirjallisuudessa esimerkiksi taulukon 1 osoittamalla tavalla (ks. Stubbs 2009: 125):

Taulukko 1. Myötäesiintymien jaottelu.

Kollokaatio	Noodin ja yksittäisen kollokaatin myötäesiintymä
Kolligaatio	Noodin ja kieliopillisen luokan myötäesiintymä
Semanttinen preferenssi	Noodin ja temaattisen sanaston myötäesiintymä
Semanttinen prosodia	Noodin viestinnällinen käyttötarkoitus

Semanttinen preferenssi tarkoittaa valintaa, joka syntyy lekseemien ja kollokaattien merkitysten suhteesta. Tällaista preferenssiä ilmentävillä lekseemeillä ei yleensä ole tiettyä paikkaa hakusanan eli tarkasteltavana olevan lekseemin kontekstissä. Tätä hakusanaa kutsutaan

noodiksi. Semanttisen preferenssin vaatimuksena voidaan kuitenkin pitää sitä, että myötäesiintyminen on systemaattista. (Sinclair 1996: 410–411, Jantunen 2004: 16.)

Semanttinen prosodia sen sijaan on semanttista preferenssiä abstraktimpi, laajempaa tarkastelua vaativa ilmiö, josta toisinaan on käytetty myös nimitystä merkitysaura (Jantunen 2004: 25, Louw 1993: 157). Prosodia yhdistää kontekstiin myös kielenulkoisia ilmiöitä ja kontekstia, ja sillä onkin kiinteä yhteys asenteisiin ja niiden ilmaisemiseen. Prosodian keskeinen tehtävä onkin ohjata ilmaisun tulkintaa (Jantunen 2004: 25). Tässä tutkielmassa käytän diskurssiprosodian käsitettä ja ilmiötä kollokaatioanalyysini ja kollokaattihakuni tulosten luokitteluun ja sitä kautta myös diskurssien hahmotteluun.

Prosodia on kaiken kaikkiaan hyvin sidonnainen kontekstiin. Tämä voi korpustutkimuksessa toisinaan osoittautua haasteelliseksi, sillä prosodian selvittäminen saattaa vaatia esimerkiksi kollokaatioanalyysia laajemman tarkastelualueen. Tästä syystä prosodian tulkitseminen jää tutkijan pääteltäväksi. (Jantunen 2004: 26.)

Ilman semanttista prosodiaa ilmaisulla on vain abstrakti merkitys. Voidaankin ajatella, että semanttinen prosodia määrittelee sen, miksi ilmaisut valitaan. Prosodiolla on myös vahva yhteys muun muassa asenteisiin ja puhujan mielenmaisemaan. (Jantunen 2004: 25.) Muun muassa Stubbs (2001: 65–66) on ehdottanut semanttisen prosodian käsitteen tilalle diskurssiprosodian käsitettä, sillä kyseisen ilmiön kuvaamisessa on edelleen jonkin verran käsitteellistä variaatiota.

2.3 Kollokaatio

Kollokaation käsite on saanut alkunsa jo 1950-luvulla, jolloin Firth (1957: 179) kirjoitti sitä määrittävät kuuluisat sanat: *You shall know a word by the company it keeps*. Tämän jälkeen kollokaation käsitettä kuitenkin käytettiin suhteellisen vähän, kunnes korpustutkimus yleistyi 80-luvulta alkaen. Kollokaatiolla on kolme keskeistä määritelmää, jotka ovat toistuvuus, tilastollinen merkitsevyys ja ulottuvuus. Jotta myötäesiintymiä voidaan käsitellä kollokaationa, esiintyvyyden tulee olla laajaa. Tyypillisesti kollokaatioksi lasketaan siis sellainen myötäesiintymä, joka toistuu. Toistuvuutta on pidetty tärkeänä kollokaation määrittelevänä tekijänä jo pitkään. Laaja kollokaatioiden toistuvuus synnyttää niin sanotun kollokationaalisen normin. (ks. Jantunen 2004.: 15–16) Kollokaatioita tarkastellessa täytyy muistaa, että yhden korpuksen perusteella ei voida tietää, esiintyykö jokin tietty kollokaatio laajemmassa korpuksessa ollenkaan (Clear 1993: 271).

Kollokaattien tarkastelussa absoluuttinen tai suhteellinen frekvenssi ei riitä, vaan täytyy kiinnittää huomiota kollokaatin tilastolliseen merkitsevyyteen. Tilastollisessa merkitsevyydessä oleellista on se, että myötäesiintymä tapahtuu niin monta kertaa, ettei kyse voi olla sattumasta. Esiintyvyyttä voidaan tarkastella siis esimerkiksi suhteuttamalla kollokaatin esiintyvyyttä noodin läheisyydessä siihen, kuinka frekventisti kollokaatti esiintyy aineistossa yleensä. Aineiston sisällä esiintyviä kollokaatteja voidaan jakaa edelleen alaluokkiin, jotka ovat kerran tai harvoin esiintyvät kollokaatit, tutkimuksen kannalta relevantin esiintymistäajuuden rajan ylittävät kollokaatit ja ne kollokaatit, jotka voidaan todeta merkitseviksi tilastollisten menetelmien avulla (Jantunen 2004: 17).

Jotta tilastollinen merkitsevyys voidaan määritellä, aineistolle pitää toteuttaa tilastollinen testi. Tilastollista testausta aineistolle voi toteuttaa monin tavoin. Useimmat tilastolliset testit ottavat huomioon noodin ja kollokaattien todelliset frekvenssit ja odotetut frekvenssit tarkastelualueen sisällä sekä aineiston koon. Tällaisia ovat esimerkiksi usein korpustutkimuksessa käytetyt T-testi ja MI-testi. Näistä MI-testi mittaa sitä todennäköisyyttä, jolla kaksi sanaa esiintyvät toistensa ympäristössä. T-testi sen sijaan mittaa kollokaattien yhteisesiintymien määrää. (Biber ym. 1998: 265–267.) Näiden testien avulla merkitseviksi osoittautuvat kollokaatit eivät siis aina perustu puhtaasti semanttiseen myötäesiintymiseen.

Kollokaation ulottuvuus on niin ikään tärkeä myötäesiintymisen määritelmä. Ulottuvuus pitää sisällään neljä seikkaa: kollokationaaliseen suhteeseen kuuluvien sanojen lukumäärä, noodin ja kollokaatin välimatka toisistaan, noodin ja kollokaatin kieliopillinen suhde sekä tarkastelualueen symmetrisyys (Jantunen 2004: 18). Tutkijat eivät ole olleet näistä seikoista aina yhtä mieltä. On esitetty erilaisia tulkintoja esimerkiksi siitä, voiko kollokationaaliseen suhteeseen kuulua enemmän kuin kaksi sanaa. Voidaan kuitenkin todeta, että tutkimuksessa kaksi- ja useampisanaiset kollokaatiot on hyvä erottaa toisistaan. Useampisanaisia esiintymiä on kutsuttu esimerkiksi *leksikaalisiksi nipuiksi* (Biber & Conrad 1999), *monisanaisiksi yksiköiksi* (Nelson 2000) tai *klustereiksi* (Kenny 2000). Myös tarkastelualueen laajuudeksi on esitetty useita vaihtoehtoja, kuten 3:3 ja 4:4 (Stubbs 1995: 249–252). Myöskään tarkastelualueen symmetria ei kuitenkaan aina ole tarkoituksenmukaista, sillä sanojen suhde kotekstiin ei aina ole symmetrinen (Jantunen 2004: 19). Näitä rajoja määriteltessä on hyvä ottaa huomioon esimerkiksi virkerajojen vaikutus: kollokationaaliset suhteet voivat nimittäin ulottua myös lause- ja virkerajojen ylitse. Tässä tutkielmassa käyttämäni tarkastelualueen sekä muut kollokaatioanalyysini raja-arvot avaan luvussa 3.2.

2.4 Diskurssintutkimus ja kriittinen diskurssintutkimus

Diskurssintutkimusta on toteutettu jo pitkään niin kielitieteen kuin yhteiskuntatieteenkin alalla. Kielitieteessä diskurssintutkimus voi kattaa kielenkäytön lisäksi kirjoitettujen tekstien, keskustelujen ja erilaisten viestintätapahtumien tarkastelua. Itse termillä diskurssi tarkoitetaan toisinaan kirjoitettua tekstikatkelmaa, ja toisinaan laajemmin kirjoitettua tai puhuttua kieltä (ks. esim. Brown ja Yule 1983). Alun perin tarve diskurssin käsitteelle on kuitenkin syntynyt silloin, kun rakenteen tutkimuksen rinnalle nousi kiinnostus lausetta pidempien tekstikokonaisuuksien tarkastelua kohtaan. Tällöin *diskurssi* viittasikin lähinnä juuri lausetta pidempään aineistoon. Diskurssin käsite on kovin laaja, sillä se voi viitata mihin tahansa kielenkäyttöön. Kuitenkin diskursseja tutkiessa keskiössä on perinteisesti ollut kielenkäytön tilanne, eli konteksti (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 24). Käsitteen ja sitä ympäröivän ilmiön moninaisuutta kuvaa myös se, että diskurssintutkimuksella on lukuisia eri suuntauksia, joilla taas on erilaisia lähitieteenaloja. (Luukka 2000: 134.)

Muodoltaan diskurssintutkimus on pääasiassa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta, joka pyrkii selittämään tutkittavan ilmiön luonnetta. Tutkimuksen keskeisin kohde on siis merkity maailma, jossa osallisena ovat niin tutkittavat kuin tutkijakin. Juuri diskurssintutkimuksen laadullisen luonteen vuoksi sen tueksi sopii erityisen hyvin määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus (ks. Jantunen 2018: 5–6).

Diskurssianalyysin perusajatuksiin kuuluu se, että kielenkäyttäjällä on monia eri tapoja tehdä asiansa ymmärrettäväksi. Diskurssianalyysissä tarkastellaankin kielenkäyttöä ennen kaikkea tekemisenä, joka luo ja ylläpitää mielikuvia sekä kulttuuria. Tästä näkökulmasta katsottuna puhe voidaankin rinnastaa tekoihin: sekä puhe että teot joko ylläpitävät tai muuttavat sosiaalista todellisuutta. Puheillaan, joita diskurssianalyysissä toisinaan nimitetään *selonteoiksi*, kielenkäyttäjät ilmaisevat toisilleen niin itseään kuin maailmaakin. Nämä selonteot paitsi pohjautuvat sosiaaliseen maailmaan, myös muokkaavat sitä. (Suoninen 2016: 231–233.) Myös tässä tutkielmassa sosiaalinen maailma on vahvasti läsnä diskursseissa, ja keskustelun voidaan ajatella myös muokkaavan sitä.

Diskurssintutkimukseen liittyy myös läheisesti kielitieteen jako funktionaaliseen ja formalistiseen kielitieteeseen. Näistä funktionaalinen kielitiede on kiinnostunut kielestä sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä ja formalistinen kielitiede taas tarkastelee kielen muotojärjestelmää. Tässä tutkielmassa keskiössä onkin funktionaalinen kielitiede, sillä keskityn tarkastelemaan keskustelupalstan kieltä vuorovaikutuksen välineenä.

Funktionaalille kielitieteelle onkin ominaista, että universaalien normien toteutumisen sijaan tarkastellaan esimerkiksi kielen ja kontekstin suhdetta. (Luukka 2000: 135–136.)

Formalistisen kielitieteen mukaisesti diskurssi määritellään kielellisenä tuotteena, jota voidaan tarkastella sellaisenaan. Sen sijaan funktionaalisen kielitieteen mukaisesti diskurssi on aina sidoksissa kontekstiin. Diskurssia tarkastellaan siis sosiaalisena toimintana. Funktionaalisen kielitieteen perinnettä mukailevat erityisesti interaktionaalinen ja konstruktionistinen diskurssintutkimus. Interaktionaalinen diskurssintutkimus keskittyy erityisesti tilanteiseen kielenkäyttöön ja konstruktionistinen taas yhteisön viestintätapaan. (Luukka 2000: 148–153.)

Keskeisimpiä diskurssintutkimuksen hyödyntämiä käsityksiä kielestä on M. A. K. Hallidayn esittelemä systeemis-funktionaalinen kieliteoria. Sen keskeisimpiin ajatuksiin kuuluu muun muassa se, että kielellä on useita samanaikaisia tehtäviä ja merkityksiä voidaan luoda eri tilanteissa eri resurssien avulla. Toisin sanoen systeemis-funktionaalisen kieliteorian mukaan tietoiset valinnat siis muodostavat erilaisia merkityksiä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14).

Tässä tutkielmassa lähestyn aineistoani kriittisen diskurssintutkimuksen keinoin. Olen esimerkiksi ottanut analyysia tehdessäni huomioon kielen ja sosiaalisen toiminnan yhteyden. Lisäksi olen rakentanut analyysiani diskursseja ja niihin liittyviä ajatuksia ja huomioita kielellistäen, mikä on diskurssintutkimukselle tyypillistä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 163–165.) Kriittinen diskurssintutkimus kuuluu niin sanotun konstruktionistisen näkökulman piiriin, ja sen tutkimuskohteita ovat esimerkiksi kielenkäyttö erilaisissa yhteisöissä ja tilanteissa. Konstruktionismin perusajatuksiin kuuluu se, että diskurssi on olennainen osa yhteisön rakentamista ja toimintaa. Kriittinen diskurssintutkimus pyrkii ymmärtämään kielenkäyttöön liittyvää sosiaalisuutta diskurssin avulla. Kriittinen diskurssintutkimus onkin kielitieteen diskurssintutkimuksen suuntauksista kaikista lähimpänä yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa. (Solin 2012: 558.)

Kriittinen diskurssintutkimus tai *critical discourse analysis*, CDA on erityisen kiinnostunut vallan ja kielenkäytön suhteesta. Kuten muutkin diskurssintutkimuksen haarat, se keskittyy analysoimaan kielenkäyttöä sosiaalisena toimintana, joka rakentaa todellisuutta. Usein kriittinen diskurssintutkimus kuitenkin kumpuaa jostakin yhteiskunnallisesta ongelmasta, kun monet muut diskurssintutkimuksen alat lähtevät liikkeelle tekstistä. Tällainen yhteiskunnallinen ongelma voi olla esimerkiksi epätasa-arvo. Kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaista on myös se, että se saattaa ottaa kantaa. (Solin 2012: 558.)

Kriittisen diskurssintutkimuksen kannalta laaja aineisto ei aina ole välttämätön, sillä tarkoituksena ei useinkaan ole kartoittaa laajoja konventioita, vaan tarkastella jotakin tiettyä aihepiiriä tarkasti. Kriittinen diskurssintutkimus ei myöskään yleensä keskity erityisen tarkasti kielen piirteiden analyysiin. Sen sijaan kriittinen diskurssianalyysi on kiinnostunut muun muassa siitä, kenen päätöksestä tai mistä syystä jotakin tiettyä genreä käytetään, ja keitä nämä valinnat mahdollisesti hiljentävät. Lisäksi kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee muun muassa sitä, millaiseen kommunikaatioon genre kannustaa ja millaista ilmaisua se taas rajoittaa. (Solin 2012: 558–559.)

Yhteiskuntatieteellisen ja kielitieteellisen diskurssintutkimuksen keskeisimpänä erona voidaan pitää sitä, että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa otetaan selvää muista ilmiöistä diskurssintutkimuksen kautta, kun taas kielitiede on kiinnostunut itse diskursseista. Kielitieteessä sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ilmiöt voivat siis toimia väylänä kielen ilmiöiden tarkasteluun. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa on kuitenkin tarkoituksena hyödyntää niin yhteiskuntatieteellisen kuin kielitieteellisenkin lähestymistavan keinoja parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi. (Pietikäinen 2000: 192–193.)

Muusta diskurssintutkimuksesta kriittinen diskurssintutkimus eroaa juurikin sen kriittisen luonteen vuoksi. Tässä “kriittinen” voi viitata ennen kaikkea aineiston tarkasteluun irrottamatta sitä sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstistaan, suoraan poliittiseen kannanottoon sekä tarkkaan itsereflektioon tutkimusta toteutettaessa. (Locke 2004: 27.) Kriittisen diskurssintutkimuksen tavoitteena voikin olla jonkin sosiaalisen ongelman löytäminen ja ratkaiseminen (Solin 2012: 558).

Kielellä ja yhteiskunnalla on dialektinen suhde. Siinä kulttuuriset ja sosiaaliset tilannetekijät toisaalta muotoilevat sekä määrittävät kielenkäyttöä, ja toisaalta myös kielenkäyttö on sosiaalisesti konstruointia. Kielenkäyttö on siis samaan aikaan sosiaalisesti muokkaavaa että muovautuvaa. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa kielen ajatellaan osallistuvan sosiaalisen elämän eri osa-alueiden rakentamiseen. Näitä osa-alueita ovat tiedon ja uskomusten, ryhmien välisten suhteiden sekä sosiaalisten identiteettien tuottaminen (Fairclough 1992: 64). Kielenkäytön vaikutus nähdään erityisesti silloin, kun yksittäistä ilmaisua käytetään toistuvasti samassa kontekstissa. Vaikka kriittinen diskurssintutkimus näkeekin diskurssin vaikutuksen yhteiskuntaan, sen ei ajatella olevan ainoa ympäristön muokkaaja, vaan prosessiin osallistuvat myös esimerkiksi poliittiset ja hallinnolliset käytänteet. (Pietikäinen 2000: 203.)

Valtasuhteet, historia ja yhteiskunnallinen rakenne vaikuttavat yhteiskunnallista keskustelua vallitseviin diskursseihin. Voidaan ajatella, että yhteiskunnallista keskustelua

hallitsee aina kamppailu diskurssien kesken, ja toisinaan jokin tietty diskurssi voi päästä johtavaan asemaan. Tämä johtaa siihen, että ei voida olettaa diskurssien olevan aina yksilöiden valintoja, ja se on otettava huomioon diskursseja tutkiessa. Sen sijaan yksilön tavoitteet ja toiminta ovat kielenkäytön ja yhteiskunnan rakenteiden yhteydestä irrallisia. (Pietikäinen 2000: 196–200.)

Tiivistäen kriittisen diskurssintutkimuksen tavoitteena onkin paitsi lisätä tietoa kielenkäytöstä sosiaalisena ja yhteiskuntaan sidottuna toimintana, myös kehittää yhteiskuntaa oikeudenmukaisemmaksi erityisesti vallasta kärsiviä kohtaan (Pietikäinen 2008). Tutkielmani kuuluukin kriittisen diskurssintutkimuksen piiriin juuri sen yhteiskunnallisuuden vuoksi. Tutkielmani perustana on yhteiskunnallinen ongelma, joka liittyy sukupuolten moninaisuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

2.5 Korpuslingvistiikka ja diskurssianalyysi yhdessä

Korpusavusteinen diskurssintutkimus (*Corpus-assisted discourse studies, CADS*) on korpuslingvistiikan alalaji, joka näkee kielen ennen kaikkea vuorovaikutuksellisia diskursseina. (Partington ym. 2013: 10.) Diskurssit voidaan tässä määritellä joko merkityksellisiksi tekstijaksoiksi tai kielenkäytöksi, jossa merkitykset elävät (Jantunen 2018: 4). Korpusavusteisen diskurssintutkimuksen tähtäimessä ovat ne merkitykset, joita perinteinen diskurssintutkimus ei tavoita. Tällaisia ovat esimerkiksi sellaiset ilmaisut, jotka ovat odottamattoman vahvasti edustettuina aineistossa. Korpuslingvistiikka ei siis tarvita esimerkiksi havaitsemaan, että henkilöhahmojen nimet toistuvat romaanin sivuilla usein. (Partington ym. 2013: 11.) Vaikka tässä tutkielmassa käytän erityisesti kriittisen diskurssianalyysin metodeja, CADS ei ole sidottu mihinkään yksittäiseen diskurssintutkimuksen alaan. (Mts. 10.)

Termin CADS on ensi kertaa esitellyt Partington (2004: 17). Kvantitatiivisia ja tilastollisia menetelmiä hyödyntävää diskurssintutkimusta on kuitenkin toteutettu jo pitkään. Korpuslingvistiikka ja diskurssintutkimus eroavat lähtökohtaisesti toisistaan niin, että diskurssintutkimuksen aineistot ovat usein verrattain pieniä ja tutkimus laadullista. Korpuslingvistinen tutkimus sen sijaan käsittelee usein laajoja aineistoja, ja tutkimus on usein pääasiassa määrällistä. (Jantunen 2018: 6.) Korpuslingvistiikalla ja kriittisellä diskurssianalyysillä on kuitenkin myös monia yhteisiä päämääriä, sillä kumpikin näistä suuntauksista näkee kielen usein ennen kaikkea sosiaalisena ilmiönä. Korpusmetodien ja diskurssianalyysin synergiassa on usein kaksi tasoa: toisaalta käsitellään diskursseja

laadullisena ilmiönä, toisaalta korpusaineistoa kontekstista irrallisena datana (Lehto 2018: 86). Tästä syystä ne toimivatkin hyvin yhdessä. Sekä korpuslingvistiikassa että kriittisessä diskurssianalyysissa on tärkeää, että tutkimusaineisto koostuu autenttisesta datasta.

Korpusavusteinen diskurssintutkimus hyödyntää myös fraseologisuutta, sillä se näkee kielen ilmaukset aina sidosteisina kontekstiin. Tämä fraseologisuus koskee niin myötäesiintymisiä kuin diskurssiprosodiaakin. Näin ollen korpusavusteisen diskurssintutkimuksen piirissä fraseologisuus saa fraasitasoa laajemman merkityksen. Korpustutkimuksen tilastollisuudelle tyypillisesti myös CADS pitää tärkeänä tilastollista merkitsevyyttä myös fraseologisuuden osalta. (Jantunen 2018: 6.)

Kuten mainittu, korpuslingvistiikan metodit mahdollistavat myös sellaisten merkitysten havaitsemisen, joita ei perinteisen diskurssianalyysin keinoin välttämättä havaittaisi. Korpuslingvistiikan statistiset metodit mahdollistavat ennen kaikkea suuremman datan tarkastelun, ja sitä kautta diskurssianalyysille tyypillisen laadullisen analyysin yksityiskohtaisuuden. Siinä missä perinteisessä korpuslingvistiikassa tutkija on toisinaan tietoisestikin jättänyt tutustumatta aineistoon sen tarkemmin, CADS taas vaatii juuri aineistoon syventymistä. Usein korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa tutkijan onkin tarkasteltava aineistoaan monella eri tavalla, kuten lukemalla tai kuuntelemalla dataa. (Partington ym. 2013: 11–12.)

Näitä menetelmiä käytettäessä täytyy kuitenkin pitää mielessä myös niiden haasteet. Siinä missä korpuslingvistiikka usein keskittyy aineistossa usein esiintyviin sanoihin ja tuloksiin, kriittisen diskurssianalyysin kannalta myös vähäiset esiintymät voivat olla oleellisia. Siksi korpusavusteisessa diskurssintutkimuksessa onkin hyvä muistaa, että tulosten korkea esiintyvyys on tärkeä ohjenuora, mutta siihen ei tule tarttua liian tiukasti. (Baker 2009: 44.) Erityisesti diskurssianalyysin kannalta on siis tärkeää tarkastella myös niitä tuloksia, jotka eivät tilastollisesti mitattuna ole kaikista frekventeimpiä. Lisäksi on muistettava, että jotkin sanat tai ilmaisut voivat olla niin uusia, että korpusaineistot, kuten kielipankit, eivät vielä tunnista niitä. Sen vuoksi sellaiset ilmiöt, jotka ovat kriittisen diskurssianalyysin kannalta kiinnostavia, eivät välttämättä näy korpusaineistoissa. (Baker 2009: 45.) Näin ollen korpuslingvistiikan ja kriittisen diskurssianalyysin keinoin ei välttämättä päästä käsin kaikista ajankohtaisimpiin ilmiöihin.

2.6 Queer-lingvistiikka

Queer-lingvistiikan keskeisiä tutkimusaiheita ovat heteronormatiivisuus kielellisenä konstruktiona ja siihen läheisesti liittyvä binäärinen sukupuoliäksitys (Motschenbacher 2010: 12). Queer-lingvistiikka eroaa muusta kielitieteestä muun muassa siten, että se on poliittisesti motivoitunutta ja yhteiskuntakriittistä. Queer-lingvistiikan tavoitteisiin kuuluukin yhteiskunnallisiin identiteettikäsitteisiin vaikuttaminen. (Mts. 19.)

Termin *queer* kääntäminen ei ole ongelmatonta, sillä sanalla on historian aikana ollut runsaasti myös negatiivisia konnotaatioita (Motschenbacher 2010: 5). Suomessa käännöksenä on käytetty muun muassa *pervoa* (*pervokielitiede*) (ks. Hekanaho 2012: 148, Jantunen 2018). Toisaalta juuri kääntämisen ongelmien takia voidaan käyttää myös termiä queer-lingvistiikka, jota käytän tässä tutkimuksessa. Queer-lingvistiikka tieteenalana ammentaa paljon queer-teoriasta, jonka juuret puolestaan ovat 1970–1980 -lukujen seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ajavassa liikkeessä. Kyseisen liikkeen myötä myös tieteeseen nostettiin seksuaalivähemmistöihin liittyviä aiheita ja kysymyksiä. (Motschenbacher 2010: 5–6.)

Queer-teorian syntyhetkenä pidetään Teresa de Lauretisin toimittamaa *Differences*-lehden erikoisnumeroa *Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities* (1991). Tämä uusi teoria toi mukanaan ennen kaikkea uudenlaisen, kriittisen lähestymistavan sukupuoliä, seksuaalisuuksia ja niistä kumpuavia identiteettikäsitteitä kohtaan. Ennen queer-teorian syntyä homo- ja lesbotutkimusta oli kuitenkin teetetty jo 1960-luvulta lähtien eri nimikkeiden alla. Tutkijat saattoivat kutsua alaansa esimerkiksi feministiseksi tai antihomofobiseksi. Uuden termistön myötä tutkimuksen keskiöön haluttiin kuitenkin tuoda seksuaalisuuden ja sukupuolen kirjoa vielä laajemmin, ja irtautua siksi esimerkiksi termistä *gay*, joka viittaa puhtaasti homoseksuaalisuuteen. (Hekanaho 2012: 144–146.)

Queer-teoria voidaan nähdä erilaisia käsitteitä avaavana ja dekonstruoivana lähestymistapana. Queer-teorian kiinnostuksen kohteena onkin ennen kaikkea esimerkiksi homon, heteron, normaalin ja poikkeavan käsitteiden käyttö erilaisissa konteksteissa ja se, miten kyseiset käsitteet ymmärretään. Lisäksi queer-teoria tutkii normaaliuden ja poikkeavuuden rajoja kulttuurissa. (Hekanaho 2012: 148–150.)

Queer-teoriassa ja queer-lingvistiikassa keskeistä on erotella biologinen sukupuoli ja sosiaalinen sukupuoli toisistaan. Suomen kielessä ei ole kahta selkeää termiä sukupuolelle, kuten esimerkiksi englannin kielessä, jossa *sex* viittaa biologiseen sukupuoleen ja *gender* sosiaaliseen sukupuoleen. Näiden suurin ero on se, että biologinen sukupuoli määritellään lapsen syntymän yhteydessä sukupuolielinten perusteella, ja sosiaalinen sukupuoli kehittyy

lapselle hänen kasvaessaan. Sosiaalinen sukupuoli onkin biologista sukupuolta joustavampi ilmiö, ja sitä voi esimerkiksi muuttaa elämän aikana useita kertoja. Toisinaan sosiaalista sukupuolta käsitellään lineaarisena ilmiönä, jossa toisessa päässä on maskuliinisuus ja toisessa päässä feminiinisyys. Tämäkään lähestymistapa ei kuitenkaan ole ongelmaton, koska jotkut ihmiset kokevat olevansa lineaarisen asteikon kummassakin päässä, ja toiset taas eivät kummassakaan. (Baker 2008: 3-4.)

Ihmisten tiukka jakaminen naisiin ja miehiin pohjautuu yhteiskunnan valtarakenteisiin (Butler 2006/1990: 187). Konsepti kahdesta sukupuolesta onkin ajan kanssa vakiintunut länsimaiseen ajattelutapaan niin vahvasti, että se nähdään luonnon määrittelemänä faktana, vaikka luonnontieteellinen tutkimus osoittaaakin, että sukupuolen jatkumo olisi todenmukaisempi. (Motschenbacher 2010: 13.)

Ihmisen odotetaan istuvan myös anatomisesti binääriseen sukupuolikäsitykseen. Jos näin ei ole, anatomiaa saatetaan muokata. Esimerkiksi vauvat, joiden kehot eivät selvästi ilmennä jompaa kumpaa binääristä sukupuolta, käyvät usein läpi leikkaushoitoja anatomian muokkaamiseksi. Kasvaessaan lapsen on usein helppo määritellä itsensä joko tytöksi tai pojaksi, sillä ympäröivät diskurssit kertovat, miten tyttö tai poika käyttäytyy. Sen sijaan lapsen voi olla hankalaa identifioitua näiden ulkopuolelle, sillä muita määritelmiä tai binäärisen sukupuolijaon ulkopuolisia malleja ei ole saatavilla. (Motschenbacher 2010: 14–15).

Queer-teoria onkin kyseenalaistanut myös sen, mistä syntyy käsitys kahdesta sukupuolesta tai jaottelusta hetero- ja homoseksuaaleihin. Voidaan esimerkiksi pohtia, miten binäärinen sukupuolijako on perusteltu silloin, kun käsitystä sukupuolikromosomeista ei ole vielä tunnettu. Radikaalin ajatuksen tähän jakoon liittyen on esittänyt filosofi Michel Foucault (1998), jonka mukaan homoseksuaaleja ei ole ollut olemassa ennen vuotta 1869, jolloin homoseksuaalin käsite on tullut tunnetuksi. Vasta noin kymmenen vuotta tämän jälkeen kehitettiin käsite *heteroseksuaalisuus*. Queer-teoriassa onkin kyseenalaistettu, onko tällaisia käsitteitä mielekkäitä käyttää silloin, kun puhutaan ajanjaksoista, joille esimerkiksi termit *homo* ja *lesbo* ovat vieraita – vaikkakin nykykäsityksen mukaisia homoseksuaalisia suhteita on epäilemättä tällöinkin ollut olemassa. (Hekanaho 2012: 150–151.) Onkin esimerkiksi pohdittu, onko tutkimuksen pohjana hyvä käyttää binäärisiä kategorioita *mies* ja *nainen*, vai onko uhkana se, että näiden kategorioiden käyttö vahvistaa binääristä sukupuolikäsitystä entisestään. (Motschenbacher 2010: 8.)

Tässä tutkielmassa peilaan aineistostani tekemiä havaintoja myös queer-teoriaan. Translakia ja sen myötä esimerkiksi transsukupuolisuutta tarkastellessa on tärkeää pitää mielessä yhteiskunnan määrittelemät sukupuolikäsitykset ja niiden vaikutus esimerkiksi

translakia koskevia foorumikeskusteluja kommentoivien henkilöiden maailmankuvaan. Lisäksi on hyvä huomioida muun muassa biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erot.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistoni ja kerron, miten olen kerännyt lopullisen analyysin kohteena olevan aineiston. Lisäksi kerron, mitä menetelmiä olen käyttänyt tutkielmani toteutuksessa. Esittelen luvussa 3.2 myös ne ohjelmat, joita olen hyödyntänyt aineistoni analyysin toteutuksessa.

3.1 Suomi24-aineiston kuvaus

Tutkimusaineistoni koostuu Suomi24-foorumilla julkaistuista viesteistä. Olen kerännyt aineiston Aller Median ja Helsingin yliopiston kokoamasta Suomi24-korpuksesta, joka on avoin ei-kaupalliseen opetus- ja tutkimuskäyttöön tarkoitettu aineisto (Lagus ym. 2016: 5). Aineiston keruussa hyödynnän Korp-käyttöliittymää, joka on verkkopohjainen konkordanssihakujen työkalu. Olen valinnut juuri tämän tutkimusaineiston, sillä se on valmiiksi koottu ja helppokäyttöinen. Tavoitteenani on ollut kerätä kattava aineisto, joka kattaa translakiin liittyviä diskursseja mahdollisimman monipuolisesti. Valitsinkin aineistoksi juuri Suomi24-foorumin viestinnän sen laajuuden vuoksi.

Suomi24-foorumi on osa Aller Median omistamaa Suomi24-sivustoa. Kyseisen foorumin lisäksi Suomi24-sivustolle kuuluvat Treffit-, Posti- ja Chat-palvelut. Suomi24-palvelussa on mahdollista joko käynnistää oma viestiketju tai kommentoida olemassa olevaa ketjua. Kun käyttäjä haluaa aloittaa uuden keskustelun, hänen tulee ensin valita temaattinen aihealue, jonka alle keskustelu sijoitetaan. Päätasolla olevat aihealueet jakautuvat vielä useaan

alatasoon, joiden sisällä on keskusteluja. Tavallinen rivikäyttäjä ei voi luoda uusia aihealueita, mutta palvelun ylläpitäjät ottavat vastaan käyttäjien aihe-ehdotuksia. (Lagus ym. 2016: 6-7.)

Suomi24-foorumille kirjoitetaan viestejä anonyymisti ja maksutta. Foorumin sääntöjen mukaisesti laittoman sisällön julkaisijan tiedot voidaan luovuttaa poliisille. Muutoin palvelu on kuitenkin täysin anonyymi. Palveluun voi joko rekisteröityä sähköpostiosoitteella tai kirjoittaa rekisteröitymättä. Viestit kuitenkin julkaistaan aina nimimerkin kanssa. Rekisteröidyillä käyttäjillä nimimerkki pysyy samana, ja rekisteröimättömät käyttäjät valitsevat nimimerkin aina viestin kirjoittamisen yhteydessä. (Suomi24.)

Suomi24-foorumille tullaan yleisimmin Google-haun kautta. Niin sanotut satunnaiset selaajat käyttävät palvelua vain yhden tai muutaman viestin lukemiseen, kun taas niin sanotut aktiivikirjoittajat saattavat viettää päivittäin paljonkin aikaa sivustolla. (Lagus ym. 2016: 9.) Foorumin käyttäjäkyselyssä (Ruckenstein 2017) peruskäyttäjätyypiksi on määritelty kaupungissa asuva keski-ikäinen mies.

Anonymiteetin suojassa intiimeistä asioista keskustellaan herkemmin (Hakala & Vesa 2015). Suomi24-keskusteluissa puidaankin usein poliittisia ja vakaumuksellisia sisältöjä ja mielipiteitä. Foorumille saattaa muodostua myös tiiviitä yhteisöjä. (Lagus ym. 2016: 10). Voidaan siis olettaa, että translain kaltainen mielipiteitä herättävä ilmiö nousee foorumilla laajalti keskusteluun.

3.2 Aineiston keruu ja tutkimusmenetelmä

Olen kerännyt aineistoni vuosien 2020 ja 2021 vaihteessa, jolloin käyttämäni Suomi24 2001-2017 -korpus sisälsi 4 132 665 850 sanetta ja 351 985 002 virkettä. Korpin aineistoissa on valittavana myös Suomi24 2016H2- ja Suomi24 2001-2004 (näyte) -korpuksia. Näistä ensin mainittu on käyttämäni aineistoa suppeampi, ja jälkimmäisen tiedot sisältyvät myös Suomi24 2001-2017 -korpukseseen. Lisäksi käyttämäni aineisto on näistä korpuksista uusin. Suomi24 2001-2017 -korpus sisältää yhteensä 17 osakorpusta, joista olen tutkielmassani hyödyntänyt kaikkia.

Hakusanana aineiston keruussa olen käyttänyt sanaa *translaki*. Käytin haussa Korp-käyttöliittymän edistynyttä hakua ja koostamaani hakulauseketta, jotta sain aineistooni kaikki sanan *translaki* eri sijamuotoiset esiintymät. Käyttämäni hakulauseke on `[word = "transla(ki/it/in/kien/kia/keja/issa/eissa/ista/eista/kiin/keihin/illa/eilla/ilta/eilta/ille/eille/kina/keina/iksi/eiksi/ein/itta/eitta/keineen)][a-zA-ZääöÅÖ\-*"%c]`. Hakulauseke ottaa huomioon

kaikki noodin TRANSLAKI sijamuodot sekä niin isolla kuin pienellä alkukirjaimella kirjoitetut esiintymät. Erikseen kirjoitetun muodon *trans laki* päätin rajata tutkielmani ulkopuolelle, sillä hakusana TRANS LAKI ei tuottanut Korp-hakutyökalulla juuri ollenkaan tuloksia. Tämän jälkeen siirsin tulokset Korpin antamista konkordanssiriveistä Excel-
taulukkoon, josta poistin ne rivit, jotka esiintyivät aineistossa useampaan kertaan täysin samanlaisina. Lopullisen aineistoni koko on 734 viestiä ja 17 250 sanetta.

Excel-
taulukosta siirsin aineistoni AntConc-ohjelmaan, jonka avulla sain selville noodin merkitsevimmät kollokaatit. Jotta AntConc pystyi käsittelemään aineistoa, se piti ensin muuntaa Excel-tiedostosta txt-tiedostoksi. Tiedoston muuntamisen jälkeen latasin sen AntConciin, ja tein kollokaatiohaun edistyneen haun avulla. Hakukenttään listasin kaikki TRANSLAKI-noodin sijamuodot sekä isolla että pienellä alkukirjaimella kirjoitettuna, jotta ohjelma osasi ottaa huomioon noodin kaikki taivutusmuodot.

Kollokaatiohakuun tarvitaan myös minimifrekvenssi, joka määrittelee sen, kuinka monta kertaa sanojen on esiinnyttävä toistensa läheisyydessä jotta ne määritellään kollokaateiksi. Tässä tutkielmassa käytän minimifrekvenssin raja-arvoa 5. Lisäksi on määriteltävä tarkasteluväli, joka puolestaan kertoo, kuinka monta sanaa noodin kummaltakin puolelta otetaan mukaan tarkasteluun. Tutkielmassani olen käyttänyt tarkasteluväliä 5:5. Tässä ja edellisessä kappaleessa esittämilläni hakuasetuksilla hakuni tuotti tulokseksi yhteensä 160 merkitsevää kollokaattia.

Merkitsevimpien kollokaattien listasta karsin pois tämän jälkeen tutkielmani kannalta epärelevantteja sanaluokkia edustavat kollokaatit. Olen lukenut tutkielmani kannalta relevanteiksi kollokaateiksi vain sisältösanat, sillä tarkoitukseni on tarkastella semanttisesti merkitseviä, kielenulkoisen maailman informaatiota sisältäviä lekseemejä. Karsittuja sanoja ovat siis puhtaasti funktionaaliset, kieliopilliset lekseemit: apuverbit, pronominit ja partikkelit. Lisäksi olen poistanut tuloksista lyhenteet ja sellaiset kollokaatit, jotka ovat Korp-ohjelman automaattisen jäsennyksen virheitä. Tässä vaiheessa karsin kollokaattilistasta pois yhteensä 39 osumaa. Merkitsevyyden raja-arvoksi taas olen asettanut MI-arvon 3. Samaa raja-arvoa on käyttänyt muun muassa Jantunen (2004: 80). Näin lopullisen aineistoni kooksi muodostui 121 kollokaattia.

Tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt korpusavusteista kriittistä diskurssianalyysia. Kaiken kaikkiaan merkitseviä kollokaatteja on aineistossani luvussa 3.2 mainittujen rajausten jälkeen 121. Olen valinnut näistä kollokaateista lähempään tarkasteluun 30 kollokaattia, jotka olen esitellyt luvussa 4.1. Olen luonut ensin näiden kollokaattien pohjalta hypoteesin siitä, minkälaisia diskursseja aineistostani nousee esiin. Sen jälkeen olen jaotellut kollokaatit

merkitysryhmiin. Koska analyysin edetessä osoittautui, että kollokaatit eivät aina esiintyneetkään sellaisessa merkitysryhmässä johon olin ne hypoteesinä sijoittanut, muokkasin myös merkitysryhmiä tarpeen mukaan.

Merkitysryhmiin jaottelun olen toteuttanut koko kollokaattiaineistolleni. Yhteensä olen siis jaotellut 121 kollokaattia prosodiaryhmiin. Myös prosodiaryhmien määrä on elänyt tutkielman kirjoittamisen aikana. Lopullisia prosodiaryhmiä on yhteensä 15. Prosodiaryhmien perusteella olen hahmotellut aineistosta neljä merkitsevää diskurssia. Diskursseja hahmotellessani olen käyttänyt kriittisen diskurssianalyysin menetelmiä. Aiheeni poliittisuuden takia yhteiskunnallisuus on vahvasti läsnä analyysissäni erityisesti tässä diskurssianalyysin vaiheessa. Kuten kriittiselle diskurssianalyysille on tyypillistä, esitän lopuksi omia ajatuksiani ja päätelmiäni siitä, mitä tulokseni kertovat translaista käytävästä keskustelusta laajemmin.

4 ANALYYSI

Tässä luvussa tarkastelen translaki-sanaan liittyviä diskursseja. Alaluvussa 4.1 luon katsauksen translaki-termin merkityksellisiin kollokaatteihin, alaluvussa 4.2 erittelen aineiston diskurssiprosodiaa ja alaluvussa 4.3 syvennyn analyysin perusteella esiin nouseviin diskursseihin.

4.1 Kollokaatioanalyysi

Tässä alaluvussa tarkastelen TRANSLAKI-noodin saamia tilastollisesti merkitseviä kollokaatteja aineistossani. Tarkoitukseni on selvittää, millaisten sanojen kanssa TRANSLAKI kollokoi kaikista vahvimmin ja mitä se kertoo aineiston diskursseista. Liitteessä 1 näkyvät kaikki TRANSLAKI-noodin frekventimmät kollokaatit, jotka täyttävät luvussa 3.2 asettamani kriteerit. Tässä kollokaatioanalyysissä keskityn kuitenkin tarkastelemaan noodin 30 merkityksellisimpää kollokaattia.

Taulukko 2. TRANSLAKI-noodin 30 merkitsevintä kollokaattia.

Sija	Kollokaatti	Frekvenssi	MI-arvo
1	raamittaa	9	7.07924
2	naimattomuusvaatimus	6	6.07924
3	lisääntymiskyvyttömyys	7	5.97971
4	laatia	8	5.90932
5	poistua	10	5.81621
6	paha	5	5.81621
7	loukata	5	5.81621
8	saattaa	6	5.75732
9	eri	6	5.75732
10	edistyksellinen	7	5.71667
11	perustua	9	5.66421
12	vaatimus	5	5.49428
13	suomalainen	14	5.49428
14	siten	6	5.49428
15	norja	5	5.49428
16	muistaa	5	5.49428
17	liittyä	8	5.49428
18	kompromissi	6	5.49428
19	kommentoida	6	5.49428
20	ainakin	5	5.49428
21	ehkä	7	5.30164
22	hyvä	13	5.28783
23	koko	11	5.25327
24	esitys	11	5.25327
25	pallonpuolisko	5	5.23125
26	mikäli	5	5.23125
27	eu	5	5.23125
28	läpi	19	5.23125
29	asetus	13	5.19472
30	äitiyslaki	27	5.16171

Kuten taulukko 2 osoittaa, kaikista vahvimmin noodin TRANSLAKI kanssa kollokoivat RAAMITTA, NAIMATTOMUUSVAATIMUS ja LISÄÄNTYMISKYVYTTÖMYYS. Näistä kaksi viimeisintä ovat erityisen odotuksenmukaisia, sillä juuri naimattomuuden vaatimus ja lisääntymiskyvyttömyys ovat kaksi translaissa eniten kritisointua ja keskusteltua asiaa (Seta ry). Sekä NAIMATTOMUUSVAATIMUS että LISÄÄNTYMISKYVYTTÖMYYS ovat myös termeinä yksinomaan käytössä juuri translakikeskustelussa, sillä Suomen laki ei esimerkiksi vaadi todistusta steriiliydestä missään muussa tapauksessa kuin sukupuolta korjatessa. Samoin esimerkiksi kollokaatti VAATIMUS viittaa oletettavasti translain luonteeseen, jossa hoitoihin pääsevän henkilön odotetaan täyttävän erilaisia kriteerejä.

Lisäksi frekventeimpien kollokaattien joukkoon nousee useita erilaisia kuvailevia adjektiiveja, jotka liittyvät merkitykseltään kommentoijien käsitykseen translaista. Tällaisia ovat esimerkiksi PAHA (1) ja EDISTYKSELLINEN (2). Lisäksi merkitsevimpien kollokaattien joukossa ovat muun muassa verbit POISTUA ja LOUKATA.

- 1) Mm. translaki on **pahasti** jäjessä eräistä muista Euroopan maista ja myös hoidot on parempia jossain muualla.
- 2) Kun suomalainen translaki tuli voimaan, se oli maailmanlaajuisestikin arvioituna melkoisen **edistyksellinen** ja on edelleen eräiltä osin.

Osa kollokaateista, kuten RAAMITTA, PERUSTUA ja LAATIA liittyvät merkitykseltään lain toimintaan ja säätämiseen. Myös tämä on odotuksenmukaista, kun aineiston keskiössä on laki. Lisäksi frekventimpien kollokaattien listalla on laajemminkin politiikkaan ja yhteiskuntaan liittyviä kollokaatteja, kuten ASETUS ja ÄITIYSLAKI. Vaikka ÄITIYSLAKI viittaaakin täysin eri lakiin, koskee se kuitenkin läheisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, mistä syystä sen merkittävä esiintyvyys aineistossa on odotuksenmukaista. Kuten esimerkki 3 osoittaa, aineistossa niputetaankin usein translaki, äitiyslaki ja tasa-arvoinen avioliittolaki yhteen niin, että niiden kannattajakunnan ja vastustajien oletetaan olevan samat.

- 3) Niinpä aa-aktiivit ovatkin siirtyneet vastustamaan **äitiyslakia** ja translain päivitystä ja keinoksi on valittu sukupuoli-sanan käytön kritisointi.

Muita noodin frekventeimpiä kollokaatteja ovat muun muassa SUOMALAINEN ja NORJA. Usein aineistossa esiintyviä kansalaisuuksia tai maiden nimiä käytetään kuvaamaan

ennen kaikkea poliittista toimintaa ja poliittisia tahoja (4), ei niinkään maita alueina. Myös tämä kertoo aineiston vahvasta yhteiskunnallisuudesta ja siitä, että translaki nähdään ennen kaikkea poliittisena asiana.

4) **Norjaan** ilmoituspohjainen translaki.

Kuten tässä luvussa käy ilmi, aineistossa lähestytään translakia niin argumentatiivisesta kuin lainsäädännöllisestäkin lähtökohdasta. Erityisesti kollokaatit NAIMATTOMUUSVAATIMUS, LISÄÄNTYMISKYVYTTÖMYYS, PAHA ja EDISTYKSELLINEN ilmentävät translakiin kodistuvaa kritiikkiä sekä kiittelyä. Sen sijaan esimerkiksi kollokaatit RAAMITTA ja ASETUS merkityksellistävät translakia nimenomaan lakina, joka säättää transsukupuolisten hoidosta ja johon suhtaudutaan neutraalisti. Näiden molempien kautta aineistosta nousee esiin myös vahva poliittisuus ja yhteiskunnallisten toimijoiden arvostelu. Keskeisiä aiheita aineistossa onkin muun muassa se, mitä translaille pitäisi tulevaisuudessa tehdä.

Kollokaatioanalyysin tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että erityisesti lakiin ja politiikkaan liittyvät merkitysryhmät nousevat aineistosta esiin. Jo 30 frekventimmän kollokaatin joukossa on suuri määrä kollokaatteja, jotka viittaavat tällaiseen prosodiaan. Näitä ovat esimerkiksi RAAMITTA, LAATIA, EU ja ASETUS. Aineistosta on myös havaittavissa monenlaista arvottamista muun muassa kollokaattien HYVÄ, EDISTYKSELLINEN ja PAHA muodossa.

4.2 Diskurssiprosodia

Liitteessä 1 esitellyt noodin 121 kollokaattia olen jakanut 15 semanttiseen luokkaan. Nämä luokat ovat suuruusjärjestyksessä 'laki ja oikeus', 'toiminta', 'määrä, intensiteetti', 'luokittelemattomat', 'aika', 'liike, muutos', 'politiikka', 'mentaalisuus', 'arvo', 'varmuus', 'perhe ja parisuhde', 'maa, paikka', 'viestintä', 'terveydenhuolto' ja 'sukupuoli'. Kaikki nämä luokat ja niihin jaotellut kollokaatit ovat nähtävissä liitteessä 2. Olen käyttänyt luokitteluni perustana ennen kaikkea kontekstuaalista merkitystä aineistossani. Tässä luvussa avaan luokittelun tarkemmin. Esimerkeistä olen vahventanut kollokaattien fonttia selkeyden vuoksi.

Kuten kuvaaja 1 osoittaa, semanttisen prosodian luokista 'laki, oikeus' (n=22) on kaikista suurin. Luokkaan 'laki, oikeus' olen luokitellut ne verbit ja substantiivit, jotka viittaavat aineistossa vahvasti lain säätämiseen, sen soveltamiseen tai oikeuksien toteutumiseen

yhteiskunnassa. Luokkaan kuuluvat myös yleisesti lakeihin ja oikeuksiin sekä tiettyihin lakeihin viittaavat substantiivit, kuten LAKI, OIKEUS, ÄITIYSLAKI ja TRANSLAKI. Tämän luokan verbit olisi sen sijaan voinut luokitella toisinkin: esimerkiksi TULKITA voisi olla myös osa luokkaa ‘toiminta’ ja AVATA luokkaa ‘liike, muutos’.

Luokassa ‘laki, oikeus’ lain säätämiseen ja soveltamiseen viittaavat muun muassa verbit AVATA, TULKITA ja ASTUA. Kuten esimerkit 5 ja 6 osoittavat, näitä verbejä käytetään aineistossa ennen kaikkea silloin, kun subjektina tai objektina on translaki. Tästä syystä olen luokitellut osan niistä verbeistä, jotka voisivat merkityksensä puolesta kuulua myös luokkiin ‘toiminta’ tai ‘liike, muutos’ juuri tähän luokkaan ‘laki, oikeus’. Luokkaan ‘laki, oikeus’ kuuluva substantiivi VOIMA on niin ikään sidonnainen laki-kontekstiin, ja esiintyy aineistossa usein rakenteen *astua voimaan* osana (6).

Kollokaattien ASTUA ja VOIMA tapaan verbi MENNÄ ja adverbi LÄPI esiintyvät aineistossa usein yhtymänä, kuten vajaaparadigmallisille sanoille on tyypillistä (VISK § 680). Tämä näkyy muun muassa esimerkissä 7. Luokan ‘laki, oikeus’ suuri koko näyttäytyy jo kollokaatioanalyysissä, sillä luokan kollokaateista viisi esiintyy myös 30 frekventimmän kollokaatin listalla. Nämä viisi kollokaattia ovat LÄPI, ÄITIYSLAKI, RAAMITTA, LAATIA ja PERUSTUA.

- 5) Toivottavasti se saadaan muutettua kun translaki **avataan** muutoksia varten.
- 6) Niin tuo 2003 alussa **voimaanastunut** translaki tiukensi järjestelmää.
- 7) Kun joitakin vuosia aikaisemmin yritettiin saada translakia voimaan, se ei **mennyt läpi**.

Toiseksi suurin semanttisista luokista on luokka ‘toiminta’ (n=11). ‘toiminta’-luokkaan kuuluvat tekemiseen viittaavat verbit, kuten KÄYDÄ, ALLEKIRJOITTA, VASTUSTAA. Kaikki ‘toiminta’-luokan sanat ovat verbejä, ja niitä yhdistää viittaus tietoiseen toimintaan. Vaikka myös luokkaan ‘laki, oikeus’ kuuluu tekemiseen ja toimintaan viittaavia verbejä, tähän luokkaan ‘toiminta’ olen lukenut sellaiset verbit, jotka saavat aineistossa jonkin muun subjektin kuin TRANSLAKI (8, 9).

- 8) Laittaisitko linkin myös translain vastaiseen vetoomukseen, sen **allekirjoittaisin**.
- 9) Syytän sinua siitä , että kuvittelen minun puolustavan translakia, koska joku krisu **vastustaa** sitä.

Luokka ‘määrä, intensiteetti’ (n=11) pitää sisällään määrää ilmaisevia ja intensiteettiä kuvailevia sanoja. Myös tämä luokka perustuu Jantusen (2004: 145) semanttisen prosodian luokitteluun. Jantunen on tosin omassa tutkimuksessaan erotellut luokat ‘määrä’ ja

‘intensiteetti’ toisistaan. Tässä tutkielmassa ‘määrä’ ja ‘intensiteetti’ -luokkien sanat kuitenkin ovat vahvasti yhteydessä keskenään, mistä syystä olen yhdistänyt luokat. Määrää ilmaisevia substantiiveja ovat esimerkiksi MONI ja YKSI. Intensiteettiä taas kuvaavat muun muassa substantiivit EDES ja AINAKIN. Tämän neljänneksi suurimman semanttisen ryhmän kollokaatteja on frekventimpien kollokaattien joukossa useita: AINAKIN, KOKO ja PALLONPUOLISKO. Substantiivin PALLONPUOLISKO olen lukenut osaksi luokkaa ‘määrä, intensiteetti’ siksi, että se toimii aineistossani translain edistyksellisyyttä vahvistavana ja näin ollen intensiteettiä kuvaavana (10).

- 10) Suomi on ollut jälkijunassa homojen oikeuksissa verrattuna muihin Pohjoismaihin, mutta mitä tulee translakiin, se oli **pallonpuoliskon** edistyksellisin.

‘aika’-luokkaan (n=10) kuuluvat ajankohtaa ja ajan kuluu ilmaisevat kollokaatit. Ajankohtaan viittaavia substantiiveja ovat esimerkiksi AIKA, VUOSI ja NYT. Lisäksi luokkaan kuuluu ajan kuluu viittaavia substantiiveja, joita ovat esimerkiksi SEURAAVA, KOHTA ja SITTEN. Tämän luokan pohjana olen käyttänyt Jantusen (2004: 245) semanttisen preferenssin luokkaa ‘aika, ikä’. Omassa tutkielmassani käytän luokasta kuitenkin nimitystä ‘aika’, sillä viittauksia ikään ei omassa aineistossani ole.

‘liike, muutos’-luokkaan kuuluvat sanat, jotka ilmentävät esimerkiksi paikassa tai olotilassa tapahtuvaa muutosta. Olen laskenut ‘liike, muutos’-luokkaan mukaan ne verbit ja substantiivit, jotka ilmentävät muutosta translain sisällössä. Tällaisia ovat esimerkiksi POISTAA ja UUDISTAA (11). Lisäksi ‘liike’-luokkaan kuuluvat myös omistussuhteiden muutosta kuvaavat verbit, kuten ANTAA ja SAADA (12). (Pajunen 2001: 120–122.)

- 11) Translain **uudistamista** pohtinut työryhmä esittää, että lisääntymiskyvyttömyys ja naimattomuus **poistetaan** translaista edellytyksenä sukupuolen oikeudelliseen vahvistamiseen.
- 12) Tuon translain perusteella muut lääkärit eivät **saa** kirjoittaa hormoneja tähän tarkoitukseen.

Luokan ‘politiikka’ (n=8) olen erottanut luokasta ‘laki, oikeus’ siitä syystä, että aineistossani on myös useita sellaisia kollokaatteja, jotka kuuluvat yhteiskunnalliseen ja poliittiseen viitekehykseen, mutta eivät suoranaisesti viittaa lakiin tai oikeuteen. 30 frekventimmän kollokaatin listasta tähän luokkaan kuuluvat EU, ESITYS ja ASETUS. Tähän luokkaan kuuluu lisäksi useita henkilöihin tai poliittisiin tahoihin viittaavia substantiiveja, kuten MINISTERI, HALLITUS ja PERUSPALVELUMINISTERI. Luokkaan kuuluu myös substantiivi EDUSKUNTA, joka voitaisiin nähdä myös osana ‘maa, paikka’ -luokkaa.

EDUSKUNTA nähdään kuitenkin aineistossani aktiivisena poliittisena toimijana, ja se voidaankin ajatella metonymiana kansanedustajien joukolle (13).

- 13) Sukunimilaki, tämä aviolaki ja kohta myös translaki, jonka seuraava **eduskunta** päättää, ovat vain viimeisimmät päätökset vuosikymmenien ketjussa.

‘mentaalisuus’-luokan (n=8) sanat ovat sanaluokaltaan pääasiassa verbejä, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Nimensä mukaisesti ‘mentaalisuus’-luokan sanat kuvaavat mentaalisia toimintoja ja kognitiota. Luokkaan kuuluvat muun muassa verbit MUISTAA ja YMMÄRTÄÄ. Näiden lisäksi luokkaan kuuluu yksi substantiivi, MIELI. Luokkaan ‘mentaalisuus’ olen laskenut ainoastaan sellaisia sanoja, jotka kuvaavat mielensisäistä toimintaa.

Luokka ‘arvo’ (n=7) koostuu pääasiassa adjektiiveista, jotka ilmentävät positiivista tai negatiivista kuvaa asioista; aineistossani usein translaista. Luokkaan kuuluvat muun muassa adjektiivit PAHA, EDISTYKSELLINEN ja HYVÄ. Luokkaan kuuluu myös näitä neutraalimpia adjektiiveja, kuten SELLAINEN ja SAMA. Olen luokitellut nämä ‘arvoa’ ilmentävään luokkaan siksi, että ne aineistossani kuvaavat translakia usein samaan tapaan kuin positiivisesti tai negatiivisesti latautuneet adjektiivit (14). Luokkaan kuuluu adjektiivien lisäksi myös yksi adverbi, HYVIN. Tämän adverbien olen laskenut osaksi luokkaa ‘arvo’, sillä se toimii aineistossani ennen kaikkea intensiteettimäärittäjä (VISK § 603), kuten esimerkki 15 osoittaa. Prosodian luokkaa ‘arvo’ on käyttänyt myös Jantunen (2004: 245).

- 14) Jossakin on haluamasi tyyppinen translaki, haluaisitko **sellaisen** Suomeenkin.
 15) Tänä vuonna pääosissa oli kyllä transliput ja translaki, sitten musta aseksuaalit olivat aika **hyvin** esillä ja myös fat acceptance.

Luokkaan ‘perhe ja parisuhde’ (n=5) olen luokitellut ne substantiivit, jotka viittaavat perheen tai parisuhteen tilaan, kehitykseen ja ominaisuuksiin. Tällaisia ovat esimerkiksi AVIOERO, NAIMATTOMUUSVAATIMUS ja LISÄÄNTYMISKYVYTTÖMYYS. Kaikki tämän luokan kollokaatit viittaavat transihmisten perhe- ja parisuhde-elämässä kohtaamiin esteisiin ja haasteisiin. Yksi näistä on esimerkiksi avioliiton päättyminen sukupuolen korjausprosessin vuoksi (16).

- 16) Suomalainen translaki on se kaiken pahan alku ja juuri koska pakottaa **avioliitossa** olevan transsukupuolisen joko **avioeroon** tai muuttamaan siviilisäätynsä rekisteröidyksi parisuhteeksi.

Luokkaan ‘paikka, maa’ (n=5) olen luokitellut ne adjektiivit ja substantiivit, jotka viittaavat maahan, paikkaan tai kansalaisuuteen. Tällaisia ovat esimerkiksi SUOMALAINEN, NORJA ja SIELLÄ (17). Tämän luokan kollokaateista kaksi, SUOMALAINEN ja NORJA esiintyvät myös 30 frekventimmän kollokaatin listalla. Proadverbin SIELLÄ olen lukenut mukaan tähän luokkaan siksi, että se on merkitykseltään lokatiivinen ja viittaa aineistossani juuri tiettyihin paikkoihin (VISK § 726).

17) Eikös **siellä** ole jo uusi "translaki" kuormittamassa eduskuntaa?

‘lääketiede’-kategoriaan (n=4) olen luokitellut sellaiset sanat, jotka viittaavat terveydenhuollon toimijoihin ja prosesseihin. Tällaisia ovat esimerkiksi substantiivit TUTKIMUS ja HOITO. Luokkaan kuuluu myös terveydenhuollon ammattilaiseen viittaava substantiivi LÄÄKÄRI. Lisäksi olen laskenut ‘lääketiede’-luokkaan mukaan substantiivin PROSESSI. Tämä kollokaatti liitetään aineistossani ennen kaikkea lääketieteelliseen osaan sukupuolen korjausta, mistä syystä olen laskenut sen osaksi tätä prosodiaa (18).

18) Oma **prosessini** on tapahtunut translain aikana eikä ollut ongelmia hoitoporukan kanssa.

‘viestintä’-luokkaan (n=3) kuuluvat kielellistä kommunikointia ilmaisevat verbit KOMMENTOIDA, SANOA ja MAINITA. Näistä kollokaateista löytyy 30 frekventimmän kollokaatin listasta. Luokka ‘viestintä’ eroaa luokasta ‘mentalisuus’ siten, että ‘viestintä’ tapahtuu tietoisesti ja julkisesti. Sen sijaan ‘toiminta’-luokasta ‘viestintä’ eroaa juuri kommunikaatioon viittaavien merkitysten perusteella (19).

19) Artikkelissa **mainittiin**, että tutkimuksiin pääsy on käytännön tasolla tällä hetkellä vaikeampaa kuin neljä vuotta sitten translain ollessa vielä tuore.

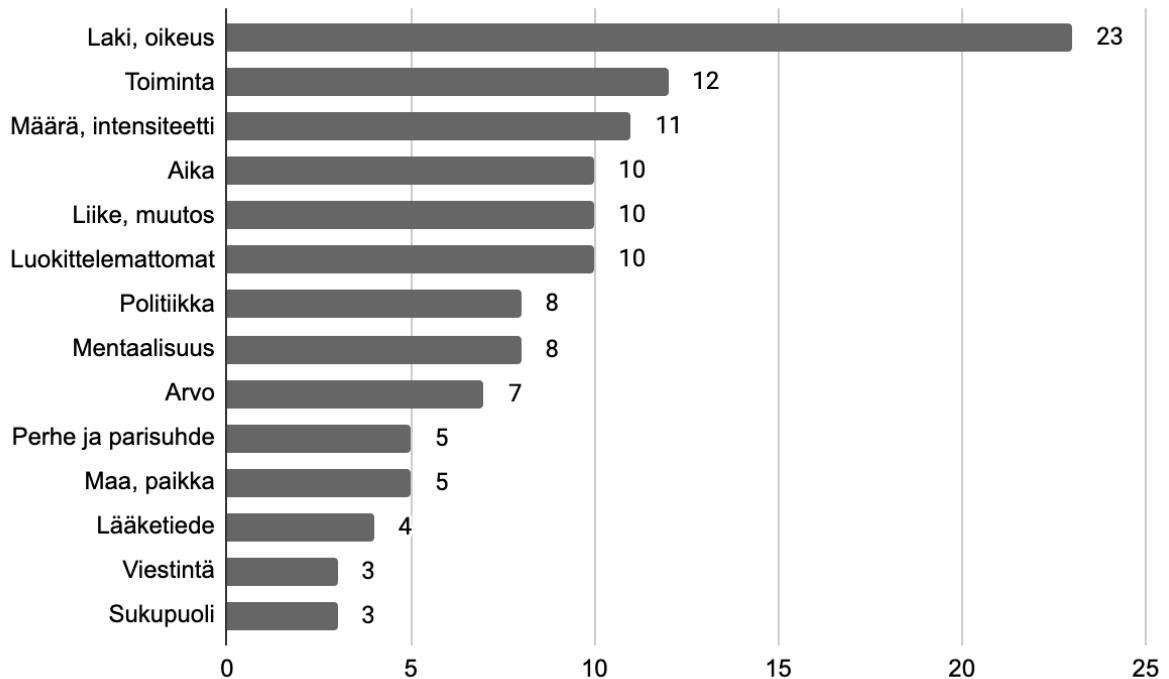
Luokkaan ‘sukupuoli’ (n=3) kuuluvat nimen mukaisesti sukupuoliin viittaavat substantiivit. Sukupuoli-identiteettiä ilmaisevien substantiivien TRANSSUKUPUOLINEN ja NAINEN lisäksi luokkaan kuuluu myös substantiivi SUKUPUOLI.

Luokka ‘varmuus’ (n=2) sisältää varmuutta, konditionaalisuutta sekä episteemistä modaalisuutta (VISK § 1556) ilmaisevat kollokaatit MITEN ja MIKÄLI. Adverbi MITEN ilmaisee aineistossa epävarmuutta muun muassa siitä, miten translakia tulisi tulkita tai miten se vaikuttaa kansalasiin (20). MIKÄLI puolestaan ilmaisee aineistossa konditionaalisuutta erilaisten ehtojen asettamisen yhteydessä, kuten esimerkki 21 osoittaa.

- 20) Olen tavallinen nainen enkä ymmärrä, **miten** translaki loukkaisi minun oikeuksiani.
- 21) Stubb ilmoitti jo aiemmin joulukuussa, ettei hallitus anna translaista esitystä, **mikäli** se ei pääse siitä yksimielisyyteen.

Vaikka tutkimuksen kannalta olisikin ihanteellista, että kaikki kollokaatit ryhmiteltäisiin prosodian luokkiin, tulee ryhmittelyn silti olla luontevaa. Siksi olenkin koostanut prosodialuokan ‘luokittelemattomat’ (n=10) niistä kollokaateista, joiden osalta ei ole selkeää, mihin ryhmään ne kuuluvat. Tähän luokkaan kuuluvista kollokaateista kolme, SITEN, LIITTYÄ ja ERI kuuluvat 30 frekventimmän kollokaatin joukkoon ja ovat siten osa kollokaatioanalyysia.

Kuvaaja 1. Semanttisen prosodian jakautuminen.

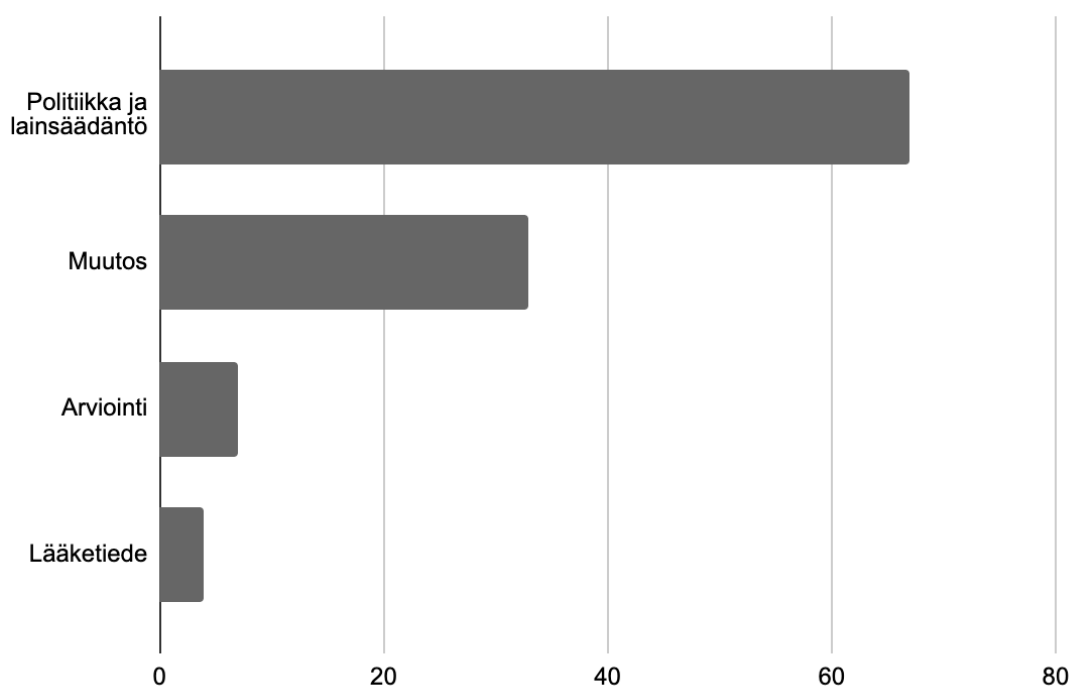

Kuten kuvaaja 1 osoittaa, suurimmat diskurssiprosodian luokat ovat ‘laki, oikeus’ ja ‘toiminta’. Prosodialuokan ‘laki, oikeus’ merkittävyys on nähtävissä myös kollokaatioanalyysissa, sillä luokan kollokaateista viisi löytyy myös 30 frekventimmän kollokaatin listalta.

4.3 Diskurssianalyysi

Olen erotellut aineistosta yhteensä neljä diskurssia, jotka ovat politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi, muutosdiskurssi, arviointidiskurssi ja lääketieteellinen diskurssi. Tässä luvussa erittelen näitä diskursseja ja kerron, miten ne suhteutuvat edellisessä luvussa esittelemiini diskurssiprosodian luokkiin.

Kuvaaja 2. Diskurssiesiintymien jakautuminen.

Kuvaajassa 2 olen luokitellut kollokaatit diskursseihin prosodialuokittain niin, että olen laskenut kunkin prosodialuokan siihen diskurssiin, jota se kuvaa aineistossa kaikista vahvimmin. Näin siis esimerkiksi luokka ‘toiminta’ on laskettu osaksi politiikka ja lainsäädäntö -diskurssia, vaikka sen kollokaatit ilmentävät aineistossa toisinaan myös muun muassa muutosdiskurssia. Prosodialuokan ‘luokittelemattomat’ olen kuitenkin jättänyt tämän vertailun ulkopuolelle, sillä sen ei voida ajatella kuvaavan selkeästi mitään diskurssijaotteluni ryhmistä. Kuvaajan perusteella huomataan, että aineistossa kaikista dominoivin diskurssi on politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi. Toiseksi vahvimmin aineistosta erottuu muutosdiskurssi, ja arviointidiskurssi sekä lääketieteellinen diskurssi ovat verrattain pieniä.

4.3.1 Muutosdiskurssi

Muutosdiskurssi muun muassa kuvaa nykyistä ja uutta translakia sekä vertailee niitä keskenään. Muutosdiskurssi ilmentää aineistosta esiin nousevaa tahtoa uudistaa ja muuttaa nykyistä translakia. Toisaalta muutosdiskurssin sisällä nostetaan esiin myös sitä, kuinka Suomen nykyinen translaki on muuttunut edistykseksi historian aikana. Tätä diskurssia rakentavat aineistossa erityisesti prosodialuokat ‘aika’ ja ‘liike, muutos’.

Muutosdiskurssin puitteissa aineistosta nousevat vahvasti esiin myös transihmisiin kohdistuvat vaatimukset. Vaatimuksina aineistossa pidetään erityisesti translain määrittelemiä kriteerejä, joiden perusteella transsukupuolisen henkilön on mahdollista korjata sukupuolensa. Vaatimusdiskurssi nouseekin aineistossa esiin erityisesti näiden kriteerien nimeämisen sekä vaatimuksia ilmentävien verbien kautta. Näistä vaatimuksista keskustelussa nousevat eniten esiin naimattomuusvaatimus sekä vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä. Tämä on odotuksenmukaista, sillä juuri näitä kahta pykälää on vaadittu poistettavan translaista eri järjestöjen toimesta (ks. esimerkiksi Trasek ry 2020, Amnesty 2015). Aineistossa viitataan useaan kertaan uuteen translakiin ja translain uudistukseen (22). Tämä uusi translaki eroaisi nykyisestä translaista juuri vaatimusten osalta.

22) Ja itse asiassa **uusi** translaki ehdottaa että sukupuolenkorjaus ei välttämättä edellyttäisi sterilisaatiota.

Diskurssin sisällä kuvataan myös aikaa ennen translain voimaan astumista. Näissä kommentteissa kuvataan ennen kaikkea sitä, minkälaisia mahdollisuuksia hoitoihin pääsyyn on ollut ennen translakia (23). Toisaalta viesteissä myös korostetaan sitä, että pieni määrä ihmisiä on saanut hoitoa jo ennen lain säätämistä, kuten ilmaisu *mikroskooppinen* osoittaa. Viesteissä kuitenkin huomioidaan myös se, että hoitoihin pääsy on ollut mahdollista myös ennen nykyisen translain säätämistä (24). Pääasiassa muutos entisestä mallista nykyiseen translakiin nähdään positiivisena huolimatta siitä, että nykyinen translaki kohtaa aineistossa kritiikkiä.

23) **Ennen** translakia hoidettuja oli aika mikroskooppisesti transihmisten kokonaismäärään verrattuna.

24) Hän on käynyt tutkimuksissa ja hoidoissa selvästi **ennen** translain voimaantuloa aikana jolloin lain valmistelun perusteitakaan ei ollut vielä laadittu.

Translain yhteydessä mainitaan usein myös tasa-arvoinen avioliittolaki. Keskustelut ovatkin samanaikaisia, sillä Tahdon2013-kampanja nosti tasa-arvoisen avioliittolain julkiseen keskusteluun vuonna 2013 ja Suomi sai ensimmäiset moitteensa translain sisällöstä kesällä

2012 (ks. luku 1). Keskustelut koskevat eri aiheita, mutta molemmat koskettavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, mistä syystä niitä ajavat usein samat tahot. Lisäksi ennen tasa-arvoisen avioliittolain voimaan astumista translaissa vaadittiin, että aviopuolisot eroavat tai muuttavat liittonsa rekisteröidyksi parisuhteeksi mikäli toinen heistä käynnistää sukupuolenkorjausprosessin.

Muutosdiskurssin sisäistä vaatimuskeskustelua ilmentääkin myös prosodialuokat ‘perhe ja parisuhde’. Vaikka kaikki tämän luokan kollokaatit eivät semanttisesti ilmennä vaatimuksia, ne kuvastavat kuitenkin sellaisia asioita, joista transihmisten on luovuttava voidakseen korjata sukupuolensa juridisesti tai lääketieteellisesti. Kuten mainittu, muutosdiskurssin sisäinen keskustelu liittyy useasti näiden vaatimusten poistamiseen translaista. Esimerkissä 25 keskustellaan naimattomuusvaatimuksesta translaissa. Keskustelussa nousee esiin ennen kaikkea kyseisen vaatimuksen poistaminen.

- 25) Translaista poistuu **naimattomuusvaatimus** eli edellytys, että sukupuolen vahvistamista pyytävä henkilö ei saa olla avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa.

Kollokaatioanalyysini tuloksissa avioliittoon liittyviä termejä ovat muun muassa AVIOLIITTOLAKI, AVIOERO ja AVIOLIITTO. Näistä AVIOLIITTOLAKI on osa ‘laki, oikeus’-prosodiaa ja AVIOERO sekä AVIOLIITTO taas osa ‘perhe, parisuhde’-prosodiaa. Näihin liitetään keskusteluissa muun muassa ajatus muutoksesta, jossa naimattomuusvaatimus poistunee translaista sukupuolineutraalin avioliittolain astuessa voimaan (26). Tällaiset viestit on julkaistu ennen maaliskuuta 2017, jolloin tasa-arvoisen avioliittolain voimaan astuminen poisti naimattomuusvaatimuksen translaista (Trasek ry). Avioero ja avioliitosta luopuminen nähdään siis tässä diskurssissa vaatimuksina, jotka kohdistuvat transihmisiin.

- 26) Nyt kun meillä on uusi **avioliittolaki**, niin eiköhän se translakikin astune voimaan viimeistään yhtäaikaan ja tuo avioeron vaatimuskkin poistuu translaista tarpeettomana .

Myös lisääntymiskyvyttömyyden vaatimuksen poistamisesta keskustellaan aineistossa, kuten esimerkki 27 osoittaa. Tässä esimerkissä lisääntymiskyvyttömyyden vaatimuksen kerrotaan pakottavan -- kirurgiaan tai hormonihoitoihin. Lisääntymiskyvyttömyyden vaatimukseen suhtaudutaankin aineistossa pääasiassa kriittisesti.

- 27) Sukupuolen vahvistamiseen ei nykyään sinänsä vaadita mitään anatomisia kriteereitä, mutta translaki kuitenkin pakottaa ihmiset joko kirurgiaan tai hormonihoitoihin, jotta sukupuoltaan korjaava henkilö voisi todistaa **lisääntymiskyvyttömyytensä**.

Aineistossa kritisoidaan translain vaatimuksia monin eri perustein. Esimerkissä 28 esitetään, että translaki vaatimuksineen on “kompromissi transfoobikoiden kanssa” juuri tämän sterilisaatiovaatimuksen vuoksi.

- 28) nykyinen translaki **sterilisaatiovaatimuksineen** ja ikuisine merkintöineen kompromissi transfoobikoiden kanssa

Vaatimuksilla ei kuitenkaan aina viitata translain esittämiin vaatimuksiin, toisinaan esimerkiksi jonkin poliittisen tahon tai järjestön vaatimukseen lain muuttamiseksi. Alla olevissa esimerkeissä 29 ja 30 mainitaan ihmisoikeusjärjestöjen Trasek ry:n, Seta ry:n ja Amnestyn esittämä vaatimus koskien transihmisten oikeuksia sekä EU:n vaatimus muuttaa Suomen translakia. Myös nämä vaatimukset ovat kuitenkin keskeinen osa muutosdiskurssia, koska myös nämä vaatimukset kohdistuvat nimenomaan lain muutokseen.

- 29) Trasek ja Seta yhtyvät Amnestyn **vaatimukseen** itsemääräämisoikeuteen perustuvasta translaista.
30) Suomen translain muutosta valmistellaan parhaillaan mm. EU:n **vaatimuksesta**.

4.3.2 Lääketieteellinen diskurssi

Koska sukupuolen korjaamiseen liittyy translain mukaisesti lääketieteellinen prosessi, myös tämän prosessin kuvailu ja transsukupuolisuus lääketieteellisenä ilmiönä nousevat vahvasti esiin aineistosta. Tämä näkyy myös kollokaatioanalyysissä: TRANSLAKI-noodin frekventtien kollokaattien listalta löytyvät esimerkiksi kollokaatit LÄÄKÄRI, PROSESSI, TUTKIMUS ja HOITO. Diskurssiprosodian luokista taas erityisesti ‘lääketiede’ ja osaltaan myös ‘sukupuoli’ todentavat tätä diskurssia.

Lääkäreihin viittaavassa keskustelussa esiin nousevat sekä lääkäreiden tehtävät ja toimivalta että epäluottamus lääkäreihin sekä historiassa että nykypäivänä (31). Lääketieteen ammattilaisista myös muun muassa psykiatrit mainitaan aineistossa. Lisäksi keskusteluun nousevat TAYS eli Tampereen alueen yliopistollinen sairaala ja HYKS eli Helsingin yliopistollinen keskussairaala, jotka ovat Suomessa ne kaksi sairaalaa, joiden alla toimii sukupuoli-identiteetin tutkimuspolikliniikka. Termit TAYS ja HYKS voidaankin aineistossa

nähdä kiertoilmaisuna näiden poliklinikoiden henkilökunnalle (32).

- 31) Suomessa on translaki, mutta sitä ei ilmeisesti **lääkäreiden** tarvitse noudattaa.
- 32) Tämä on translain vastaista, sillä lähetteen täytyy mennä automaattisesti joko TAYSiin tai HYKSiin transryhmälle, eikä kenellekään muulle, sillä muilla ei ole oikeutta tehdä transtutkimuksia saati antaa diagnoosia!

Kollokaatilla PROSESSI taas viitataan aineistossa useasti sukupuolenkorjaushoitoihin ja muihin lääketieteellisiin toimenpiteisiin, jotka transihmiset käyvät läpi (33). Termiä PROSESSI käytetään neutraaliin sävyyn, ja omiin kokemuksiin saatetaan viitata *prosessina*, olivat ne sitten positiivisia tai negatiivisia. Samalla tavalla kollokaateilla TUTKIMUS ja HOITO viitataan usein juuri niihin lääketieteellisiin tutkimuksiin, joihin transsukupuolinen voi saada lähetteen sukupuolen korjausta varten.

- 33) Oma **prosessini** on tapahtunut translain aikana eikä ollut ongelmia hoitoporukan kanssa.

Myös prosodialuokan ‘aika’ kollokaatit ovat keskeisessä roolissa lääketieteellisen diskurssin rakentamisessa. Keskustelussa vertaillaan usein nykyistä translakia entiseen tilanteeseen, jossa sukupuoli-identiteetin ristiriidasta kärsiviä on hoidettu eri tavalla. Tämä näkyy muun muassa esimerkissä 34.

- 34) Kyllä niitä prosessin läpikäyneitä on kuule **ennen** ns. translakiakin ollut, joka määrittää vain **nykyiset** hoitokäytännöt, niiden etenemisen ja sukupuolen vahvistamisen.

4.3.3 Poliitikka ja lainsäädäntö -diskurssi

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä puhuttaessa politiikka on usein läsnä. Tätä voidaan selittää sillä, että näiden ihmisryhmien oikeuksia ajavia lakeja säättävät juuri poliittiset toimijat. (Jantunen 2018: 12.) Aineistostani nouseekin esiin usein poliittiseen viitekehykseen liittyviä termejä. Lisäksi aineistossani lainsäädännön prosessit saavat suuren roolin. Tätä diskurssia todentavat ennen kaikkea prosodialuokat ‘laki, oikeus’, ‘politiikka’, ‘määrä, intensiteetti’, ‘maa, paikka’ sekä ‘viestintä’. Translaki nähdään usein rinnasteisena muihin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksista säättäviin lakeihin, kuten äitiyslakiin ja tasa-arvoiseen avioliittolakiin (35).

- 35) Kannatan **Äitiyslakia** , **Translakia** , **Tahdon2013** jne, mikä ei ole varmaan teistä yllättävää ?

ASETUS tai TRANSASETUS viittaa aineistossa vuoden 2003 tammikuussa voimaan astuneeseen Sosiaali- ja terveysministeriön *Asetukseen sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten* (1053/2002). Asetuksessa säädetään, missä ja miten transsukupuolisen hoito järjestetään. Asetus yhdessä translain kanssa ohjaa sitä, miten transsukupuolisuus todetaan ja minkälaista hoitoa siihen voidaan antaa. Olen lukenut tämän osaksi politiikkadiskurssia lääketieteellisen diskurssin sijaan siitä syystä, että se nähdään aineistossa ennen kaikkea lain kaltaisena säännöstönä, joka on poliittisten tahojen keino säädellä yhteiskunnan ja kansalaisten toimintaa. Kuten esimerkki 36 osoittaa, osa diskurssia on lain toimintavallan kuvaaminen.

36) Ns. translaki ja **-asetus** ohjaa tutkimuksia ja hoitoja.

Ihmisoikeudet nousevat aineistossa esiin useasti. Yksittäiset kommentoijat kirjoittavat translain olevan ihmisoikeuksien vastainen, kuten esimerkeissä 37 ja 38 näkyy. Myös Suomen valtion saamat moitteet transihmisten ihmisoikeuksien toteutumattomuudesta nostetaan esiin muun muassa esimerkissä 38. Näitä moitteita Suomi on saanut ensimmäisen kerran vuonna 2012 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimesta (Seta ry).

37) Nykyinen translaki sukupuolta korjaavien pakkosterilisoituneen ei kunnioita transihmisten itsemääräämisoikeutta eikä **ihmisoikeuksia**.

38) Kansainvälisten sitoumusten alueella Suomea onkin usein kovisteltu siitä, että Suomen translaissa edelleen oleva sterilisaatiovaatimus ennen korjausprosessin alkua on **ihmisoikeusloukkaus**.

Politiikkadiskurssin sisällä suuren roolin saa yhteiskunnallinen keskustelu siitä, tulisiko translakia muuttaa ja jos kyllä, millä tavalla. Kuten luvussa 4.3.1 kuvailen, muutoksenhalu kohdistuu translaissa erityisesti naimattomuuden ja lisääntymiskyvyttömyyden vaatimusten poistoon. Poliittikka ja lainsäädäntö -diskurssin sisäinen keskustelu muutoksesta keskittyy kuitenkin siihen, pitäisikö muutosta tehdä vai ei ja minkälaisia yhteiskunnallisia prosesseja lainsäädännön takana on (39).

39) translain muuttaminen pitää ottaa sosiaali- ja terveysministeriössä ensisijaiseksi tavoitteeksi jo tällä hallituskaudella.

Politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi nostaakin esiin ‘politiikka’-prosodialuokassakin esiintyviä poliittisia tahoja ja toimijoita, kuten EU ja MINISTERI. Diskurssin puitteissa nousee keskusteluun myös esimerkiksi sellaisia puolueita, joilla uskotaan olevan päätäntävaltaa translain kehittämisessä. Esimerkissä 40 esiintyvä *KePu* viittaa Keskusta-puolueeseen. Diskurssin sisällä nostetaan esiin myös eri henkilöitä, jotka liittyvät tavalla tai toisella translain uudistukseen. Useimmiten nämä henkilöt ovat poliittisia toimijoita, kuten kansanedustajia (41).

40) Mutta **KePu** teki jo viime kesänä päätöksen, että tähän avioliittolakiin löyhästi liittyvä translakikin muutetaan.

41) On siellä **Jaana Pekonen** joka on esimerkiksi translain uudistamisen puolella ja oli uuden avioliittolain puolella.

4.3.4 Arviointidiskurssi

Arviointidiskurssissa Suomen translaki nähdään joko ansiokkaana ja muiden maiden vastaaviin lakeihin verrattuna parempana, tai loukkaavana ja muutosta kaipaavana. Tätä diskurssia todentaa erityisesti prosodialuokka ‘arvo’. Olen erotellut arviointidiskurssin muutosdiskurssista erilleen, vaikka niiden sisällöillä on paljon yhteistä. Tähän ratkaisuun olen päätenyt siksi, että siinä missä muutosdiskurssi kuvailee translain mahdollista muutosta ja arviointidiskurssi pyrkii osittain perustelemaan tätä muutosta, aineistossa tapahtuvaa arviointia ei aina voida yksiselitteisesti liittää muutokseen. Siinä missä olen laskenut translaissa historian aikana tapahtuneet muutokset ja tulevaisuuden hahmottelun osaksi muutosdiskurssia, nykyisen tilanteen kuvailun ja sen arvottamisen olen laskenut osaksi arviointidiskurssia.

Nykyistä translakia ja sen sisältöä kuvaillaan viesteissä. Sen lisäksi, kuten esimerkkejä 42 ja 43 verratessa huomataan, translaista esitetään myös erilaisia mielipiteitä. Osa arviointidiskurssin viesteistä implikoi, että vaikka Suomen translaissa saattaa olla epäkohtia, siihen voi olla tyytyväinen, sillä se on verrattain hyvä (43).

42) Nykyinen translaki **loukkaa** ihmisten oikeutta sukupuolen itsemääritykseen tavalla, joka luo todellisen riskin heidän hyvinvoinnilleen.

43) Suomalainen translaki on hyvin **edistyksellinen** ja melko varmasti diagnoosin saa täällä nopeammin ja helpommin kuin ulkomailla.

Toisaalta aineistosta nousee esiin myös käsitys siitä, että translaki loukkaa ihmisoikeuksia ja transsukupuolisia, ja tällainen loukkaus nähdään uhkana heidän

terveydelleen (42). Lisäksi toisin kuin esimerkissä 43, Suomen translaki nähdään huonompana kuin muiden maiden vastaavat lait (44).

44) Suomen translaissa on tällä hetkellä niin monta pykälää parannettavissa että oon miettiny ihan vakavissani **norjaan** muuttoa.

Vaikka translaki saa aineistossa osakseen sekä kritiikkiä että kiittelyä, myös neutraaleja mielipiteitä on (45). Neutraaleiksi mielipiteiksi lasken tässä sellaiset arviointidiskurssiin kuuluvat viestit, jotka eivät ota vahvasti kantaa nykyisen translain puolesta tai sitä vastaan. Koska neutraalit mielipiteet ovat aineistossa kuitenkin selvästi vähemmistössä, voidaankin sanoa, että arviointidiskurssin sisäinen keskustelu saa kaksi vastakkaista näkökulmaa: puoltavan ja kritisoivan.

45) Nykyinen translaki on ihan hyvä.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmassani olen todennut, että TRANSLAKI-noodin kanssa kollokoivat ennen kaikkea lain vaatimuksia, säätämistä ja kuvailua ilmentävät kollokaatit. Näitä ovat esimerkiksi NAIMATTOMUUSVAATIMUS, LAATIA ja EDISTYKSELLINEN. Lisäksi kollokaatioanalyysistä nousee esiin maiden ja paikkojen nimiä, kuten NORJA. Nämä nähdään aineistossani kuitenkin lähinnä poliittisina toimijoina maiden nimien ja paikkojen ilmaisun sijaan.

Kollokaatioanalyysini tuloksissa oli sekä odotuksenmukaisia että yllättäviä kollokaatteja. Muun muassa 30 frekventimmän kollokaatin joukkoon nousseet LISÄÄNTYMISKYVYTTÖMYYS ja NAIMATTOMUUSVAATIMUS olivat odotuksenmukaisia, sillä ne ovat translaki-keskustelulle erityisen uniikkeja. Suomessa mikään muu laki tai asetus ei vaadi todistusta sterilisaatiosta, ja tarve naimattomuuden todistamisellekin on harvinainen. Lisäksi lainsäädännön ja politiikan diskursseihin viittaavia kollokaatteja osasin odottaa. Sen sijaan esimerkiksi sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin viittaavia kollokaatteja löytyi aineistostani yllättävän vähän.

Diskursseja hahmottelin aineistostani lopulta yhteensä neljä: politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi, muutodiskurssi, arviointidiskurssi ja lääketieteen diskurssi. Näistä politiikka ja lainsäädäntö -diskurssi on määrällisesti suurin, ja pitää sisällään muun muassa keskustelun translain sisällöstä sekä päätäntävallasta. Lisäksi politiikka ja lainsäädäntö -diskurssin sisällä keskustellaan esimerkiksi siitä, mihin nykyinen translaki perustuu ja kuka tai mikä taho nykyistä lakia voi muuttaa. Seuraavaksi laajin diskursseista onkin muutodiskurssi, joka koostuu pääasiassa prosodialuokista 'aika' sekä 'liike, muutos'. Muutodiskurssin sisällä keskustellaan muun muassa hoitoon pääsyn mahdollisuuksista ennen nykyisen translain voimaan astumista, vuonna 2017 voimaan astuneen tasa-arvoisen avioliittolain merkityksestä

translain muutokseen sekä eri järjestöjen ja poliittisten toimijoiden halusta muuttaa nykyistä translakia.

Diskursseista kolmanneksi suurin, arviointidiskurssi, sisältää nimensä mukaisesti translain arviointia ja arvottamista. Arviointidiskurssin sisällä translaki nähdään toisinaan erityisen edistyksellisenä, ja toisinaan jopa ihmisoikeuksia loukkaavana. Viimeinen diskurssi, lääketieteellinen diskurssi koostuu ennen kaikkea prosodialuokista 'lääketiede' ja 'sukupuoli'. Lääketieteellisen diskurssin sisällä keskustellaan muun muassa hoitohenkilökunnasta, transihmisiä Suomessa hoitavista sairaaloista sekä siitä, miten transihmisten hoitoprosessi on muuttunut ajan saatossa.

Translaki-keskustelussa vaikuttaa diskurssianalyysin perusteella olevan kaksi hallitsevaa näkökulmaa, joista toinen näkee translain ennen kaikkea lakina muiden joukossa. Tämän näkökulman sisällä translaki säätelee transihmisten hoitomahdollisuuksia ja asemaa yhteiskunnassa. Toinen keskustelusta esiin nouseva näkökulma on vahvasti poliittisempi, ja sen sisällä translakia muun muassa arvioidaan ja arvostellaan vahvastikin. Tämä poliittinen näkökulma myös ottaa kantaa siihen, tulisiko nykyistä translakia muuttaa ja jos kyllä, millä tavalla.

Keskusteluun myös usein niputetaan muita sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevia teemoja, kuten tasa-arvoinen avioliitto sekä naisparien äitiys. Tämä saattaa kertoa esimerkiksi siitä, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä ei haluta tai osata erottaa toisistaan, vaikka sukupuoli ja seksuaalisuus ovatkin toisistaan irrallisia ilmiöitä. Toisaalta aineistossa käsitellään translain kanssa rinnakkain myös esimerkiksi eutanasian laillistamista, mikä taas viittaa vain ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn samanaikaisesti.

Jo tutkimusaineistoa kerätessäni saatoin havaita foorumiviesteistä lääketieteelliseen ja lainsäädännölliseen diskurssiin viittaavia piirteitä. Samoin esimerkiksi merkitysluokat 'laki ja oikeus', 'politiikka' ja 'lääketiede' olivat alusta alkaen selkeitä. Sen sijaan tutkielmaa tehdessäni minut yllätti esimerkiksi se, että uskontoon liittyvää diskurssia ei noussut aineistostani esiin ollenkaan. Uskontoon tai maailmankuvaan viittaavia kollokaattejakin on aineistossani niin vähän, että ne eivät esimerkiksi muodostaneet omaa prosodialuokkaansa. Tästä olin erityisen yllättynyt siksi, että siinä missä uskontodiskurssi tai 'uskonto'-prosodialuokka nousee esiin usein seksuaalivähemmistöjä koskevaa kieltä tarkastellessa (Jantunen 2018: 9–10), sukupuolivähemmistöjä koskeva kieli ei tämän tutkielman perusteella vaikuta noudattelevan samaa kaavaa, vaikka seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt niputettiin monella muulla tavalla aineistossani yhteen.

Henkilöistä ja poliittisista tahoista keskustelun keskiöön nousevat erityisesti terveydenhuollon henkilökunta, ministerit ja hallitus. Onkin mielenkiintoista, että vaikka translain uudistusta ovat ajaneet erityisesti järjestöt, niihin viittaavia termejä ei aineistossa juuri esiinny. Sen sijaan vastuu translaista ja siihen liittyvistä asetuksista liitetään ministereihin, tarkemmin peruspalveluministeriin. Transihmisten fyysisestä ja psyykkisestä hoidosta puhuttaessa taas lääkärit ovat keskiössä.

Koska aineistoni käsittää yhteensä lähes kymmenen vuoden ajanjakson, myös yhteiskunnan kehitys on nähtävissä tuloksissani. Tämän ajanjakson aikana on muun muassa säädetty tasa-arvoinen avioliittolaki, joka on astunut voimaan vuonna 2016. Kyseisen lain myötä translaista on poistettu naimattomuuden vaatimus, mikä on vaikuttanut transihmisten elämään. Tämän lisäksi huomattavaa on se, että siinä missä suomalainen translaki on ollut monen käsityksen mukaan verrattain suvaitsevainen sen säätämisen aikaan vuodesta 2003, on Suomi jäänyt transihmisten oikeuksissa Euroopassa jälkeen nykyhetkeen tultaessa. Aineistoani voisikin olla mielekäästä tarkastella myös tästä näkökulmasta ja vertailla esimerkiksi käsityksiä 2000-luvun alun uudesta translaista ja sen soveltuvuudesta nykypäivään.

Ennen kaikkea keskustelusta nousee kuitenkin esiin käsitys siitä, että translaki vaatii sukupuolen korjaamista toivovilta transihmisiltä paljon. Vaikka keskiössä ovat lisääntymiskyvyttömyys ja naimattomuuden vaatimus, myös lääketieteelliset tutkimukset nähdään vaativina ja kuluttavina. Juuri tämä vaativuus onkin myös translakiin kohdistuvan kritiikin keskiössä: translain uudistamista vaaditaan sillä perusteella, että sukupuolen korjaamisen prosessi on nykyisellään kohtuuttoman vaativa. Toinen painava perustelu on ihmisoikeuksien rikkominen, mikä liittyy erityisesti lisääntymiskyvyttömyysvaatimukseen.

Tässä tutkielmassa olen joutunut rajaamaan aineistoani jo aineiston keruun vaiheessa muun muassa käyttämällä vain yhtä hakusanaa. Olisi kuitenkin hyvin mielenkiintoista tarkastella myös esimerkiksi sitä, millä tavalla tulokset muuttuisivat, jos hakusanana käytettäisiinkin esimerkiksi termiä transsukupuoli. On mahdollista, että tässä luvussa aikaisemmin mainitsemani uskontodiskurssi tai sukupuolen käsittely nousisivat esiin eri tavalla, kun keskiössä ei olisikaan transsukupuolisia koskeva translaki, vaan itse käsite transsukupuoli. Tällöin luultavasti ainakin lainsäädännön ja politiikan diskurssit saisivat keskustelussa vähemmän sijaa.

LÄHTEET

- Amnesty ry 2015: *Ihmisoikeusjärjestöt vaativat: itsemääräämisoikeus sukupuoleen lakiuudistuksen lähtökohdaksi.* – <https://www.amnesty.fi/ihmisoikeusjarjestot-vaativat-itsemaaramisoikeus-sukupuoleen-lakiuudistuksen-lahtokohdaksi/>. 21.3.2021.
- Baker, Paul 2006: *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum.
- 2008: *Sexed texts: Language, Gender and Sexuality*. London: Equinox Publishing Ltd.
- 2009: *Contemporary Corpus Linguistics*. London: Continuum.
- 2012: Acceptable bias? Using corpus linguistics methods with critical discourse analysis. – *Critical Discourse Studies* 9 (3). s. 247–256.
- Biber, Douglas, Conrad, Susan & Reppen, Randi 1998: *Corpus linguistics, Investigating Language Structure and Use*. Cambridge University Press.
- Biber, Douglas & Conrad, Susan 1999: Lexical Bundles in Conversation and Academic Prose. Hasselgård, Hilde & Oksefjell, Signe (toim.) *Out of Corpora. Studies in Honour of Stig Johansson*. s. 181–190.
- Borin, Lars, Forsberg, Markus & Roxendal, Johan 2012: *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken*.
- Brown, Gillian & Yule, George 1983: *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
- Butler, Judith 2010: *Gender trouble*. New York and London: Routledge.
- 2006/1990: Hankala Sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous. Suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. Helsinki: Gaudeamus.
- Clear, Jeremy 1993: From The Principles. Computational Tools for the Study on Text and Technology. Baker, Mona, Francis, Gill & Tognini-Bonelli, Elena (toim.) *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*. Amsterdam: Benjamins. s. 271–292.
- Eckert, Penelope & McConnell-Ginet Sally 2013: *Language and gender*. New York: Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Firth, John Rupert 1957: *Papers in linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho 2015: Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Laaksonen, Salla-Maria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.): *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.
- Hekanaho, Pia Livia 2010: Queer-teorian kumia vaiheita. Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino.
- Helsingin Sanomat 2012: *Guzenina-Richardsonin avustaja ajoi miesten synnyttämisen mahdollistavaa lakia.* – <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002518726.html>. 21.3.2021.
- Hoey, Michael 2007: *Text, discourse and corpora: theory and analysis*. London: Continuum.
- Hoffman, Fischer-Starcke & Sand 2013: *Current Issues in Phraseology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Holmes, Janet & Meyerhoff, Miriam 2003: *The handbook of Language and Gender*. Blackwell Publishing.
- Huuska, Maarit 2010: *Transsukupuolisuuden tutkimus Suomessa*. Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 155–164. Tampere: Vastapaino.
- Jantunen, Jarmo Harri 2018: *Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista*. Haapanen, Lauri, Kääntä, Liisa & Lehti, Lotta (toim.) *Diskurssintutkimuksen menetelmistä*. AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia nro. 11.
- 2009: Ei pelkästään mielikuvituksen puutteen vuoksi – kieliaineistojen systemaattinen käyttö kielentutkimuksessa. – *Virittäjä* 1/2009.
- 2012: Korpusvetoinen tekstilajianalyysi: sanalistat ja genreavainsanat. Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. s. 360–371.
- 2004: *Synonymia ja käännessuomi*. Joensuun yliopisto.
- Järviö, Nina 2018: *Polkuja suomalaiseen tasa-arvoon? Kansalaistoiminta, Tahdon 2013 ja translaki*. Helsinki: Unigrafia.
- Kenny, Dorothy 2000: Lexical Hide-and-Seek: Looking for Creativity in a Parallel Corpus. Olohan, Maeve (toim.) *Intercultural faultlines. Research models in translation studies 1. Textual and cognitive aspects* s. 93–104. St. Jerome Publishing.
- Kielipankki 2019: *Suomi24-korpuksen uusi versio 2017H2 nyt koekäytössä*. <https://www.kielipankki.fi/uutiset/suomi24-korpuksen-versio-2017h2-nyt-koekaytossa/>.
- King, Brian 2009: Building and Analysing Corpora of Computer-Mediated Communication. Baker, Paul (toim.) *Contemporary Corpus Linguistics*. London: Continuum. s. 301–320.
- Kunzel, Regina 2014: The Flourishing of Transgender Studies. – *TSQ: Transgender Studies Quarterly*. 1 (1–2). Duke University Press. Saatavilla: <https://doi.org/10.1215/23289252-2399461>.
- Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta*. 563/2002. Annettu Helsingissä 1.1.2003.

- Lagus, Krista, Pantzar, Mika, Ruckenstein, Minna & Ylisiurua, Marjoriikka 2016: *Suomi24. Muodonantoa aineistolle*.
- Leech, Geoffrey 1992: *Corpora and theories of linguistic performance*. Svartvik, Jan (toim.) *Trends in Linguistics. Studies and Monographs 65. Directions in Corpus Linguistics. Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 4–8 August 1991*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Lehti, Lotta, Luodonpää-Manni, Milla, Jantunen, Jarmo Harri, Kyröläinen, Aki-Juhani, Vesanto, Alekski & Lappala, Veronika: Commenting on poverty online: A corpus-assisted discourse study of the Suomi24 forum. *SKY Journal of Linguistics*, 37, 7–47. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202103051861>.
- Lehto, Liisa-Maria 2018: *Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Tampere: Juvenes Print.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati 2003: *Sukupuolivähemmistöt työelämässä 2003*. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Locke, Terry 2004: *Critical discourse analysis*. London: Continuum.
- Lounela, Mikko & Heikkinen, Vesa 2012: *Korpus*. Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 120–127. Helsinki: Gaudeamus.
- Louw, Bill 1993: *Irony in the Text or Insincerity in the Writer? – The Diagnostic Potential of Semantic Prosodies*. Baker, Mona, Francis, Gill & Tognini-Bonelli, Elena: *Text and Technology: In honour of John Sinclair*. John Benjamins Publishing Company.
- Motschenbacher, Heiko: *Language, Gender and Sexual Identity. Poststructuralist perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Nelson, Mike 2000: *A Corpus-based Study of the Lexis of Business English and Business English teaching materials*. Manchester: University of Manchester.
- Pajunen, Anneli 2001: *Argumenttirakenne. Asiantilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Helsinki: SKS.
- Partington, Alan, Duguid, Alison & Charlotte, Taylor 2013: *Patterns and Meanings in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Partington, Alan 2004: *Corpora and discourse, a most gonruous beast*. Partington, Alan, Morley, John & Haarman, Louann (toim.) *Corpora and Discourse*. s. 9–18.
- Pietikäinen, Sari 2000: *Kriittinen diskurssintutkimus*. Sajavaara, Kari, Piirainen-Marsh, Arja (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. S. 191–219. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Pirkola, Silja 2016: *Synonyymien EHKÄ ja MAHDOLLISESTI kollokaatit ja semanttiset preferenssit*. Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Rastas, Merja 1992: *Oikeus oman identiteetin mukaiseen elämään. Tutkimus transseksuaalien elämästä ja asemasta Suomessa*.
- Ruckenstein, Minna 2017: *Suomi24-käyttäjäkyselyn tuloksia*. Saatavilla: <https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/2017/08/21/suomi24-kayttajakyselyn-tuloksia/>. 5.4.2021.
- Seta ry: *Translaki*. – <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/translaki/>. 21.3.2021.
- Sinclair, John 1991: *Corpus, concordance, collocation*. Oxford University Press.
- 1996: *Beginning the Study of Lexis*. Bazell, C. E., Catford, J. C., Halliday, M. A. K. & Robins, R. H. (toim.) *In Memory of J. R. Firth*. Longmans, Green and Co. Ltd. s. 410–430.
- Solin, Anna 2012: *Kriittinen diskurssintutkimus*. Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käsikirja*. s. 558–563. Helsinki: Gaudeamus.
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen asetus sukupuolen muuttamiseen tähtäävän tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä transseksuaalin sukupuolen vahvistamista varten*. 1053/2002. Annettu Helsingissä 1.1.2003.
- Stryker, Susan 2004: *Transgender Studies: Queer Theory's Evil Twin*. – *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*. 10 (2). s. 212–215. Duke University Press. Saatavilla: https://transreads.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-03-20_5c923f77efc13_document11.pdf.
- Stubbs, Michael 1995: *Corpus Evidence for norms of lexical collocation*. Cook, Guy & Seidlhofer (toim.) *Principle & practice in Applied Linguistics*. s. 245–256. Oxford University Press.
- 2001: *Words and phrases: corpus studies of lexical semantics*. Blackwell publishing cop.
- 2009: *The Search for Units of Meaning: Sinclair on Empirical Semantics*. – *Applied Linguistics* 30 (1). s. 115–137. Oxford University Press.
- Suoninen, Eero 2016: *Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen*. Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino. s. 229–247.
- Tainio, Luca 2013: *Dikotomisesta transsukupuolisuudesta queeriin transgenderiin? Paradigmamuutoksen mahdollisuus lääketieteen tavassa käsitteellistää trans*kokemusta*. – *Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti*, 7 (1–2): Transtutkimuksen teemanumero. – <https://journal.fi/sqs/article/view/50795>

Trasek ry: *Transsukupuolisuus*. – <http://trasek.fi/perustietoa/transsukupuolisuus/>. 21.3.2021.

Trasek ry 2020: *50 järjestön kannanotto translakiin: Translain uudistusta kiirehdittävä*. – <http://trasek.fi/2020/10/22/translaki-kannanotto-2020/>. 21.3.2021.

VISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso Suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <https://scripta.kotus.fi/visk>.

Aineistolähteet:

Aller Media Oy: Suomi24 2001-2017-korpus. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2020021802>.

LIITTEET

Liite 1. Kollokaattihaun tulokset.

Sija	Freq	MI	Kollokaatti
1.	9	7.07924	raamittaa
2.	6	6.07924	naimattomuusvaatimus
3.	7	5.97971	lisääntymiskyvyttömyys
4.	8	5.90932	laatia
5.	10	5.81621	poistua
6.	5	5.81621	paha
7.	5	5.81621	loukata
8.	6	5.75732	saattaa
9.	6	5.75732	eri
10.	7	5.71667	edistyksellinen
11.	9	5.66421	perustua
12.	5	5.49428	vaatimus
13.	14	5.49428	suomalainen
14.	6	5.49428	siten
15.	5	5.49428	norja
16.	5	5.49428	muistaa
17.	8	5.49428	liittyä
18.	6	5.49428	kompromissi
19.	6	5.49428	kommentoida
20.	5	5.49428	ainakin
21.	13	5.28783	hyvä
22.	11	5.25327	koko
23.	11	5.25327	esitys
24.	5	5.23125	pallonpuolisko
25.	5	5.23125	mikäli
26.	5	5.23125	eu
27.	19	5.21865	läpi
28.	13	5.19472	asetus
29.	27	5.16171	äitiyslaki
30.	15	5.15325	kumota
31.	7	5.13171	kiinnostaa

32.	9	5.07924	miten
33.	9	5.07924	alku
34.	14	5.05371	seuraava
35.	8	5.03485	maa
36.	5	5.00886	tulkita
37.	5	5.00886	siellä
38.	15	5.00886	sanoa
39.	5	5.00886	allekirjoittaa
40.	22	4.99952	nyt
41.	7	4.97971	moni
42.	53	4.97428	suomi
43.	6	4.90932	transsukupuolisten
44.	10	4.90932	tarvita
45.	10	4.90932	kohta
46.	6	4.90932	arvoinen
47.	35	4.89564	uusi
48.	23	4.88856	nykyinen
49.	9	4.85685	poistaa
50.	7	4.84221	rikkoa
51.	7	4.84221	ilman
52.	5	4.81621	toimia
53.	10	4.81621	mennä
54.	20	4.77182	avioliittolaki
55.	22	4.74426	ennen
56.	7	4.71667	lääkäri
57.	7	4.71667	avata
58.	16	4.68693	vaatia
59.	9	4.66421	koskea
60.	14	4.65778	vielä
61.	5	4.64629	mainita
62.	6	4.61981	puoli
63.	6	4.61981	prosessi
64.	13	4.60976	voima
65.	7	4.6012	päättää
66.	17	4.58174	myös
67.	12	4.55568	uudistaa

68.	13	4.55087	pitää
69.	5	4.49428	ymmärtää
70.	6	4.49428	yksi
71.	6	4.49428	tietää
72.	7	4.49428	ihminen oikeus
73.	6	4.49428	hyvin
74.	8	4.49428	esimerkiksi
75.	5	4.49428	avioero
76.	13	4.43983	oikeus
77.	16	4.40682	aika
78.	7	4.39475	vastustaa
79.	21	4.39475	muuttaa
80.	7	4.39475	mikään
81.	16	4.365	muutos
82.	5	4.35678	vaikuttaa
83.	5	4.35678	ministeri
84.	10	4.35678	kaikki
85.	5	4.35678	astua
86.	13	4.33674	asia
87.	16	4.32436	vahvistaa
88.	14	4.30164	muu
89.	6	4.27189	sitten
90.	13	4.24053	ajaa
91.	15	4.23125	vuosi
92.	5	4.23125	osa
93.	20	4.23125	laki
94.	10	4.23125	eduskunta
95.	5	4.23125	edes
96.	20	4.2015	tulla
97.	22	4.17235	voida
98.	14	4.17235	tehdä
99.	6	4.17235	peruspalveluministeri
100.	6	4.17235	mieli
101.	9	4.14065	antaa
102.	5	4.11577	sellainen
103.	8	4.10196	tutkimus

104.	6	4.07924	nainen
105.	6	4.07924	juridinen
106.	7	4.05371	kanssa
107.	7	3.97971	sama
108.	11	3.95371	hoito
109.	30	3.92544	sukupuoli
110.	8	3.90932	säätää
111.	14	3.90932	avioliitto
112.	6	3.83132	korjata
113.	19	3.76493	saada
114.	8	3.73939	ihminen
115.	5	3.72875	ottaa
116.	5	3.72875	käydä
117.	7	3.65778	hallitus
118.	22	3.41455	translakia
119.	7	3.39475	translaista
120.	47	3.32777	translaki
121.	5	3.11577	mukaan

Liite 2. Diskurssiprosodia.

Prosodialuokka	Kollokaatit
‘laki ja oikeus’	<i>tulkita, rikkoa, avioliittolaki, avata, voima, astua, laki, läpi, säätää, translakia, translaista, äitiyslaki, translaki, oikeus, ihmisoikeus, mennä, raamittaa, juridinen, mukaan, laatia, perustua, koskea, loukata</i>
‘toiminta’	<i>korjata, tehdä, allekirjoittaa, toimia, ottaa, vaatia, kumota, vaikuttaa, päättää, vastustaa, vahvistaa, voida</i>
‘määrä, intensiteetti’	<i>ainakin, koko, pallonpuolisko, moni, puoli, yksi, kaikki, osa, edes, vielä, myös</i>
‘aika’	<i>alku, seuraava, nyt, kohta, uusi, nykyinen, ennen, vuosi, aika, sitten</i>
‘liike, muutos’	<i>poistaa, uudistaa, muuttaa, muutos, antaa, saada, poistua, tulla, käydä, saattaa</i>
‘luokittelemattomat’	<i>mikään, esimerkiksi, asia, muu, kanssa, ihminen, siten, liittyä, ilman, eri</i>
‘politiikka’	<i>ministeri, hallitus, eduskunta, peruspalveluministeri, eu, esitys, asetus, ajaa</i>
‘mentaalisuus’	<i>mieli, muistaa, kiinnostaa, pitää, ymmärtää, tietää, kompromissi, tarvita</i>
‘arvo’	<i>paha, edistyksellinen, hyvä, arvoinen, hyvin, sellainen, sama</i>
‘perhe ja parisuhde’	<i>avioero, avioliitto, naimattomuusvaatimus, lisääntymiskyvyttömyys, vaatimus</i>
‘maa, paikka’	<i>suomalainen, siellä, norja, suomi, maa</i>
‘lääketiede’	<i>lääkäri, prosessi, tutkimus, hoito</i>
‘viestintä’	<i>kommentoida, sanoa, mainita</i>
‘sukupuoli’	<i>transsukupuolinen, sukupuoli, nainen</i>

‘varmuus’	<i>miten, mikäli</i>